

MLADIKA

februar 2006
cena 3,00 €

1956 • 50 LET • 2006

Štev. 1

50-letnica revije
Mladika

LITERATURA

Anica Zidar

Po skrivnih stezicah
otročtva

STEDO

Bojan Pavletič

Pol stoletja	1
Vladimir Kos: Sonetna pozdravlјica	1
Anica Zidar: Po skrivnih stezicah otroštva	2
Bruna M. Pertot: Črni teloh	6
M. Žitnik: Čarodejke (XXVIII.)	8
Pod črto: Koroško vprašanje v italijanskih medijih	10
Peter Merkù: Iz spominov na starše (XLVIII.)	13
Bojan Pavletič: STEDO	15
Alojz Rebula: Od Kanalske doline do Bazovice	18
Boris Pahor: Mladina, našla si pravo pot	20
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	24
Irena Žerjal: Sedemštirideset pesnic	25
Antena	27
Knjižnica Dušana Černeta (64) ...	32

Na platnicah:

Pisma; Listnica uprave; Za smeh in dobro voljo

Priloga: RAST 1 - 2006

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z. o.z.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

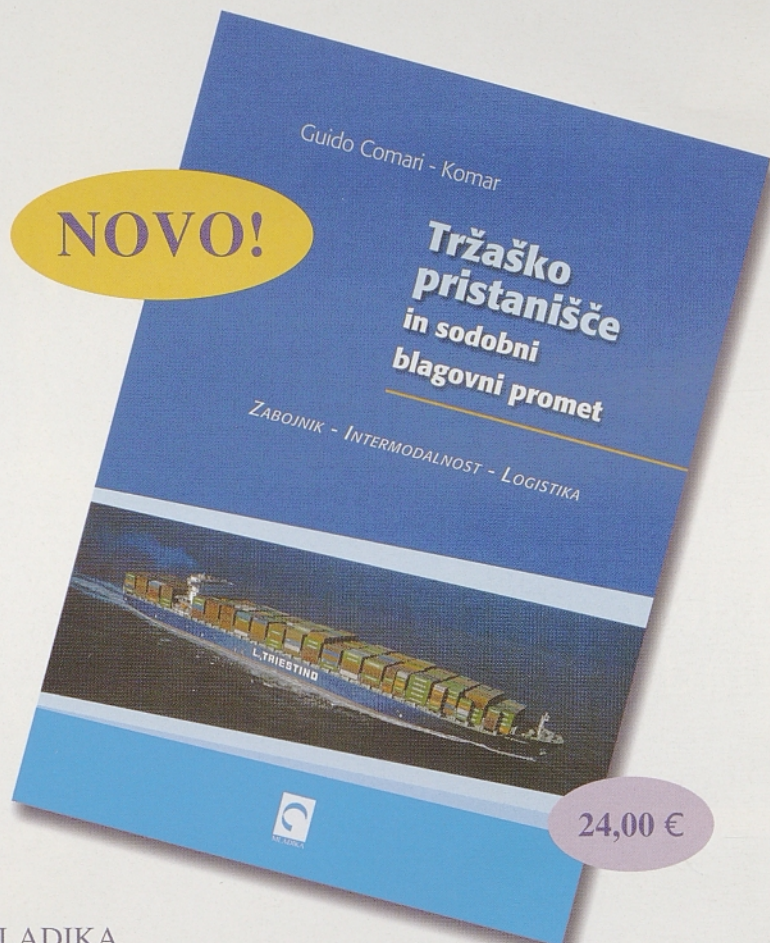
 Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3,00 €. Celoletna naročnina za Italijo 24,00 €; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 25,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 30,00 €.

Tisk: Graphart snc - Trst

IZHAJA DESETKRAT V LETU LETO L.

VSE O TRŽAŠKEM PRISTANIŠČU IN SODOBNEM BLAGOVNEM PROMETU

MLADIKA

Trst, ulica Donizetti 3, I-34133

tel. 040-370846 • fax 040-633307

e-mail: urednistvo@mladika.com

SLIKA NA PLATNICI: Zveza cerkvenih pevskih zborov s Tržaškega je priredila koncert Vrabčevih skladb in priredb v stolnici sv. Justa v nedeljo, 15. januarja 2006. Zbore so vodili Mira Fabjan, Andreja Štucin in Janko Ban. (foto KROMA)

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Peter Černic, Marija Češcut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Sara Magliacane, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Pol stoletja

Prebrali ste obe besedi in se seveda vprašali, kam meri naslov, ki ima nadih jubileja. Po hitrem izračunu ste ugotovili pozna petdeseta leta. Za mlade in najmlajše je to skoraj davna preteklost, ljudem starejših generacij pa se je mogoče odprl spomin na čase prve zrelosti, rane mladosti in detinstva.

Kaj se je tedaj zgodilo takega, da ima tako viden poudarek na prvi strani novega letnika naše revije?

Rojstni dan beležimo. Ima ga naša MLADIKA. Na prehodu iz 1956. leta v naslednje se je rodila njena prva številka, tej pa jih je potem sledilo še približno PET STO.

Naša uredniška družina je takega obračuna seveda vesela in tudi kančka ponosa ji najbrž nihče ne bo zameril. Ta čustva pa idealno delimo z daljnovidnimi in požrtvovalnimi garači, ki so revijo pred pol stoletja priklicali v življenje in ji bili ljubeče ter odgovorno ob strani.

Seznam bi bil dolg, mnoge dosega naš hvaležni spomin, ki pa seveda živi tudi sam po sebi, skozi njihova imena in njihovo delo. Naj bo tu spoštljivo imenovan vsaj eden: profesor Jože Peterlin, ki je v preizkušenem Primorju razdal svoje znanje, ustvarjalnost in domovinski žar. Ob tridesetletnici smrti so sadovi njegovih vizij in prizadevanj še zelo živi in MLADIKA ima v tem posebno častno mesto.

MLADIKA se je od vsega začetka navdihovala in prepoznavala ob idealih slovenstva, krščanstva in demokracije. Skušala je spremljati vsestranski tok slovenskega življenja v zamejstvu, beležila pa je tudi utripe in signale iz matičnega zaledja in med rojaki, razpršenimi po vseh celinah sveta. Revija je bila ustvarjalno prisotna na polju slovenske literarne besede, kulturnega in prosvetnega snovanja, pa na polju družbenih problemov, duhovnosti, vzgoje, šolstva, politike.

V idejno razdeljenem svetu smo izhajali na območju, kjer nismo poznali cenzure in ne bojazni pred sankcijami. Zato smo bili marsikdaj zanimivi za bralce v nekoč utesnjeni matični domovini. Njena osvoboditev in suverenost sta na straneh našega mesečnika zapustili sledove neizmerne gadoščene in sreče.

Ob mejniku petdesetletnice je zdaj naš pogled uprt v prihodnost. Nismo druge izbire kot nadaljevati po poteh, ki so bile - če že ne vedno uspešne - vsaj iskreno mišljene.

Uredništvo

Vladimir Kos Sonetna pozdravlјica

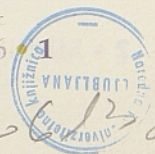
(Mladiki za njenih 50 zmagoslavnih let!)

*Praznuj, Mladika! Nisi enoletna,
Odvečna ne, teh petdesetih let!
Za nas poganjaš, naš slovenski svet,
Da se lahko razraste, se razcvéte.*

*Rudarjem rud bogatih si podobna:
Arterije odkrivaš, s šahti v dno.
Vkljub sunkom z epicentrov slepih dob -
Močnejša si po tolikih naporih!*

*Lepó slovenščina se bere Tvoja.
Agón predstavljaš davnih, slavnih dni.
Daj Bog, da zmeraj takšna nam obstaneš!*

*Idile piši, pesmice, romane!
Kiósk vrednot v križišču ljudstev stoj!
Adrese ne pozabi: "Večnosti".*

Anica Zidar

Po skrivnih stezicah otroštva

Priporočena na literarnem natečaju Mladike za leto 2005

JULIJ, poln sonca in divjih trav, temnega zelenja, zdrave rasti, čas košnje in zadovoljnih obrazov ljudi s širokim nasmehom; letina dobro kaže, ponoči večkrat pohlevno rosi, rast kar kipi iz zemlje.

V tem času se po petih desetletjih vrača iz Amerike Žan, Bevčev Žan. Prihaja k bratu Martinu, na trdno kmetijo. Martin je žilav možakar, prava kmečka grča, čvrsto priklenjen na zemljo. Kmet po duši in srcu. Žan je iz čisto drugega testa. V vasi ga je dušilo, vleklo ga je v svet, v Ameriko, zemlja ga ni zadržala. V zadnjem pismu pa takole piše Martinu...

"Domotožje razsaja po meni; vabijo me domači logi, skrite stezice otroštva. Bolezen plajha po meni. V prsih mi piska, srce tolče kot noro, noge me ne ubogajo. Menda bom domov prišel umret. Žena bo prišla pozneje. Otroka, Tom in Ester, pa ne bosta prišla. Tujina ju je prevlekla čez in čez. To mi še bolj greni življenje."

Martina strese, ko prebira pismo; povezanost je bila med njima, vsa dolga leta sta jo ohranjala in poglabljala s pismi. Veliko jih je romalo čez lužo z obeh strani. Ob zadnjem pismu pa Martina močno stisne, zbode ga nekje v drobovju. Po njem vrta... Hudiča, kako je s to njegovo boleznijo? Menda mu ne bo napravil kakšne neumnosti. Da bi prišel le umret! Martin v sebi kar naprej ponavlja besede, vedno jih je napisal na koncu pisma... *"Žan, le pridi! Rad bi te imel ob sebi. Ubrala bi jo v Reber. Med trte. Nazdravila bi s to našo zlahtno kapljico. Nazdravila življenju."*

V hiši vse drhti v pričakovanju. Martinova fanta ga gresta iskat na Brnik. Ko ga pripeljeta do domače hiše, ga po starem običaju sprejmeta na pragu gospodinja Štefka in Martin s kruhom, s soljo, z brynovcem. Dolg, težak, pretresljiv trenutek, ko zagledata sključeno in posušeno Žanovo postavo. Martin osupne tako močno, da se mu v grlu nekaj zatakne; nobene besede ne izbeza iz sebe, kot bi se pogreznille nekam zelo globoko. Tudi Štefki se v duši poroga glas... Pa je res prišel umret. Zazdi se ji, da ga pobira kar pred njihovimi očmi. Žanov obraz je ena sama guba, razcepljena na stotine drobcenih. Globoke brazgotinaste zareze so tudi na vratu. Dihanje pa... Čudno piskanje. Po Štefki spet zareže: "Ta pa ne bo

več dolgo vlekkel svojega življenja, saj se že spogleduje s svetom onkraj." Žan se ves trese. Ne more spregovoriti, še bolj se potegne vase, kot bi ga v preteklost pehal in vlekkel prejšnji čas. Počasi se le povrne iz tistega oddaljenega časa. Z votlim, šibkim glasom rine iz sebe: "Vsem prisrčno stiskam roko. Nisem mislil, da bom še dočakal ta dan, uzrl naše griče..." Utihne, blodi z očmi.

"Dolgo si hodil. Dobrodošel doma!" zagrci brat Martin. Led je tako prebit, a zagledajo se v njegovo usahlost; rezek vonj veje iz njega. To je vonj po smrti, jih prešine. Vse na njem je staro, samo v očeh se mu sem in tja zaiskri nekaj svetlega. Zazdi se jim, da je podoben stari ponošeni obleki. Tolikokrat je bila še zakrpana, da imajo krpe različne barvne odtenke. Neprijetno jim je, ko zaslišijo njegovo sapo, piskajočo in zadušljivo. Žan je podoba zbezanosti, potrnosti. V kotičkih oči je solza, kot bi bila prilepljena. Med njimi spet molk, prav nadležen, pretkan z vprašanji, ki pa nočejo na svetlo. Žan vidi osuplost v njihovih očeh, blodi od enega do drugega. Počasi, kot bi rinil iz sebe velikansko težo, spregovori: "Umret sem prišel! Umret! Kar trugo pripravi!"

A domači opazijo v njegovih očeh čisto nekaj drugega kot v besedah: pravi pohlep po življenju. Res so v očeh še sence, drobcene, trepetajoče, v kotičku oči še vztraja solza. A to ni pravi odsev duše, vse kaj drugega je v njem... globoko zasidrana misel, želja, da bi življenju, ki hoče odteči, postavil oviro.

"O smrti in trugi nobene več! Pozdravil se boš; iz sebe boš zmetal navlako tujega sveta. Pa boš spet tak, kot si bil. No, skoraj tak. Plesal boš, pel in pil. Saj si bil kot dren!" ga bodri Martin.

"Le k mizi! Najprej si priveži telo, potlej bo tudi v duši več svetlobe in reda," prigovarja Štefka.

"Hvala! Ničesar ne morem spraviti vase. Le legel bi, legel." Prošnja je v glasu, tako vroča in otroško odkrita.

"Prav! Postelja te čaka. V ličkanju boš spal. Zdaj si nekam polomljen, pa se boš zravnal," poprime besedo Martin.

"Veste, skozi hude čase sem šel," porine Žan iz sebe. Govori vse bolj zamaknjeno, s težko sapo: "Silno željo imam, da bi se šel potepat po hostah, po globačah, po skrivnih stezicah otroštva."

“Skrivne stezice otroštva!” se zasmije Martin. “Salamenska reč! Kako razvneti sva bila na tistih stezicah. Pa ti povem, nanje sem čisto pozabil.” Nasmehnejo se, spremijo ga v gornje prostore, v fantovsko sobo. Žan obsedi na robu postelje, razpet med spomine in sanje. Prav postelja z ličkanjem je bila njegov pravljični kotiček v otroštvu, ki se mu že nasmiha iz meglene daljave. Rad bi legel, a sončen dan ga spravi k oknu. Pogled mu pritegne starikava jablana; tako nemočna je, na eni strani že suha, skoraj brez listja, nagnjena k zemlji. Veter jo potresa, a vztraja, životari.

“Moja usihajoča podoba! Pa se ne dam! V sebi še čutim drobcen izvir. Okrepil se bo. Iskat bom šel stezice otroštva; skrite stezice, kjer smo se bosonogi podili, pasli, se ravsali, iskali škrate, stikali za gnezdi, se prvič zazrli v dekletove oči, jim stiskali roke v potnih dlaneh, kradli poljube... Prečistil bom dušo, okrepil te stare trhle razmajane kosti. Kaj me je pognalo v tujino? Nora misel, da me svet čaka z odprtimi rokami. Da bom tam našel zlato jamo. Ko se otreseš teh mladostnih utvar, so vmes že leta. Pritiska jesen.”

Zvrne se na blazino z ličkanjem. Kakšen občutek lahкотnosti in svežine! Obsede ga zagrizena, nora misel: tisti čas otroštva, mladosti bo priklical nazaj; v njem bo poiskal moč, iztisnil bolezen. Iztegne roke, kakor bi hotel zgrabiti ves tisti čas, ga pritegniti k sebi. Naslada vseh naslad. Kaj vse mu šumi skozi misli! V njih se prepletata preteklost in sedanost. Kot bi lebdel med sanjami in razmišljanjem. Odhaja v otroštvo, v tisti topli svet ugodja... Primaknejo se mu podobe, obrazi, šepeta z mladostjo.

...DNEVI, ki prihajajo, so za Žana svetli, sončni. Spreminjajo ga, a zelo počasi. Zakovanost obraza za spoznanje popusti; izpraznjen pogled se počasi polni z drobceno svetlobo, s čisto rahlim svetlikanjem. Na vso moč ga pritegne vonj kruha iz kmečke peči. Bos drobenclja po rosni travi, z vedrimi besedami prepričuje domače, da rosa vleče bolezen iz telesa. Njegova postava ni več tako sklonjena. Vsak dan se spušča po stezicah otroštva; vsak dan je pot daljša.

Ustavi se pri vrbah ob potoku. Postarane so, votle, nagnite, sklonjene nad potok, kot bi iskale izginito lepoto. Kako je čas zgledal ta svet! Prikradejo se babičine besede. Tudi v tujini so bile z njim, kadar ga je močno prevzelo domotožje. S skrivnostnim glasom je razkrivala zgodbo: “Veš, med vrbami se je včasih v nočeh zbirala čudna družčina; po zraku so letala bitja z žensko glavo, pa s krili netopirja; za njimi so skakale čudne pokveke z moško

glavo, spodnji del života pa je bil žabji. Mednje je zalezal hudič, prikazni ga niso marale, zakadile so se vanj, ga do krvi spraskale, zatekel se je v vrbo. Najbrž je še sedaj tam, pokveka nemarna. Ne lazi med vrbami. Lahko te zagrabi, da boš pasel njegovo čredo črnih koz. Tiste prikazni pa odtavajo naprej, ko v dolino vnesejo sovraštvo, pogoltnost, nemir. Zato se sosedje pravdajo za vsako ped zemlje.”

Žan se nasmehne, ta pripoved ga je v tistih odmaknjenih časih čisto obnorela. Naskrivaj se je s pipcem in palico zakadil v votlo vrbo. Če je hudič tam, ga bo pregnal. Tolkel in udarjal je na vse strani, hudiča pa nikjer. V hipu začuti, da mu nekaj polzi po podplatih, da ga ščegeta, leze mu više, vse više... tla se ugrezajo. Prešine ga misel: v pekel se bo pogreznil, najbrž ga hudič vleče navzdol. Kriči, lovi sapo, butne iz vrbe. Hlače se mu zataknejo za vejo; vleče, cuka. Dregne ga misel, da ga drži hudič. Še bolj potegne, del hlač obvisi na vrbi. Potem pa v dir. Na pol nag, prestrašen, skuštran pridirja domov, ves poln rdečih mravelj. Tako kriči, da zvabi vse vaške otročaje.

“Hudiču sem ušel, za pastirja me je hotel. Prebunkal sem ga, da me bo še dolgo pomnil,” se je hvalil Žan. Skoraj bi mu verjeli, saj je bil res tak, kot bi se mikastil z njim. Kako je zrasel v njihovih očeh!

...SPOMINI odtekajo, izgublajo se kot rahle razvlečene meglice; iz njega pa odnašajo navlako, saj začuti v prsih občutek sproščenosti, teža se rahlja, laže diha. Zrak, prežet z vonjem polja in hoste, mu blaži kašelj. Pobitost se cefra. Po njem hlastne želja, da bi hitro prehodil vse te stezice in oživel potepanja po njih. Čuti, da nekaj polzi vanj. Nekaj kot drobce na sreča. Na ustnicah mu nasmešek nič več ne zamre. Podaja se globlje v hosto. Spet se ga dotaknejo babičine besede: “Veš, drevo vse sliši. Pozna še tako skrite človekove misli. Razumejo tudi njegovo govorico. Marsikaj ti lahko izpolnijo.” Žan z vso gorečnostjo zašepeta: “Samo zdravja bi rad! Zdravja!” spotika se po stezici, prepredeni s koreninami. V misli mu prihajajo pripovedi iz doline. Včasih so bile na gosto posejane tod okoli. Tista o vilah je kot nalašč zanj. Slišalo se je, da ima vsaka vila enega človeka, že ob rojstvu ga nekako posvoji in ga navdihne s svojo dušo. Taki ljudje so močni, zdravi kot dren. Spreleti ga otroška razigranost; zdaj bi res potreboval kakšno vilo, vzela bi mu težo let, ga napolnila z mlado močjo, z zdravjem. Še z večjo vnemo se požene po hosti. Domov se vrača razgret, bolj odprt, zgovoren. Martina pa drži, da bi mu napel nekaj ostrih, a bolj z nasmehom reče: “Ne bi ti škodilo, če se kdaj zakadiš tudi v vinograd. Lepo kaže, da ti kar

duša poje. Za kakšno delo bi poprijel." V sebi pa zablavlja čez Žana: potepa se po minulosti, beži v davni čas, za delo se ne zmeni. Pa kje bo delal? Kakšen pa je? Suhljat in pretrgan. Nenadoma pa zagomazi po njem nekaj težkega, skoraj grenkega: nikoli mu ni padlo na misel, da bi se podal na te stezice otroštva, da bi s tako vneto kot Žan brskal po tistih časih. Kaj pa bi rekli vaščani, če bi se tako podil okoli kot Žan. Nevoščljiv mu je, ves napet. Pred spanjem vrže iz sebe: "Lep čas se že vleče to njegovo tavanje. Vaščani se nasmihaajo; delajo čudne obraze."

"Ne pretiravaj! Bomo videli, kaj bo prinesel čas. Zdaj dela zanj. Na bolje mu gre," ga brani gospodinja Štefka. Žan pa se zaganja po stezicah. Rad poklepeta z vaščani, hrepeneče vsrka vsako besedo, tudi kozarcu se ne upira, rad zapoje z njimi. Gleda in se čudi. Kakšen vrvež! Kako utripa življenje! Poletje je v polnem razmahu. Njegova sapa pa... No, bolj težka je še, a med hojo mu že uhaja smeh. Pred njim se razgrinja roznata travnata pokrajina. Preblisne ga misel na ženo, na otroka. Kar zazveni po njem. Začuti, kako bi jih v tem trenutku, ko si na stezicah otroštva nabira novih moči, rad imel ob sebi. Žena bi vsrkala vso to lepoto, otožno zasanjanost gričev, šepet temačnih grap... Otroka pa, bolečina zdrse čezenj. Vse pripovedi o tej deželici so ju pustile hladne, s posmehom v očeh. Ko je bil v rudniku, globoko pod zemljo, se mu je pogosto približal ta svet. Dajal mu je moč, da je lahko vzdržal. Nekaj nerazložljivega, skoraj mističnega je bilo v tem.

V naslednjih dneh odide k studentu, studenec Drenovec. Zaraščen je, skoraj skrit med glogovimi grmiči. Vmes se prepleta dren. Lesene klopce ni več, lesenega korca na njem tudi ne. Hosta se trdovratno širi, grmičevje se razrašča. Da je to živa vodica, zdravilo, so govorili po vasi. Zdrse se, morda pa je v tem studentu še kaj zdravega, žilavega, kar bi ga okrepilo. V hipu se mu odstre spomin na glog. Glog je imel v domači hiši posebno mesto; glogova vejica je bila znamenje veselja, sreče. Žejo so hladili s tem čajem. V njem zazveni materin glas. O teh cvetovih je imela posebno mnenje: "Veš, glog je rastlina, ki je najbolj povezana z bogom. Glogove jagode so kot kaplje njegove krvi." Žan pije. Pije iz dlani s slastnimi požirki; zbega ga prijeten občutek, da se v njem nekaj izgublja, raztaplja. Teža v prsih se manjša. Še obraz si osveži z živo vodicco. Vse bolj se ga dotika vrvež poletja, preplavlja ga, sili v najtemnejše koticke duše, v vsako misel, dotakne se ga nekaj blagega, mehkega. Kot sreča.

Tedaj se v njem z vso ostrino zgane misel na mater. Razbija mu v srcu. Saj je ni pozabil, na teh poteh

je ves čas nekako z njim. Kasneje je hotel k njej, ko bo korak prožnejši, ko mu v prsih ne bo več piskalo, ko ji bo lahko z vso gotovostjo povedal, da bo tu preživel svojo jesen. Ob poti z naglico odtrga nekaj šentjanževih rož. Pod njegovimi usedlinami, razsutimi po duši, se mu prijetno razsvetlika. Pospeši korak na pokopališče. Grob hitro najde. Poklekne na kamen; veliko besed ima v sebi, a jih ne more izreči. Roko zarine v mehko črno prst, stisne jo v dlaneh. Zapre oči, pred seboj zagleda mater. Napolnjevala je vso hišo, delala na polju, zasliši njen smeh. Njena podoba vse močneje pljuska po njem. Zdi se mu, da nekje daleč zasliši njen šepet, mehak: "Da si le prišel! Ostani vsaj zdaj ob meni! Tako sem te pogrešala, ti moj pobič!"

Šepet se oddaljuje, izgine. V njem pa se dvigne prijetna toplota in z njo nekakšen mir. Pritiska v prsih je manj, kar zadremal bi. Pa mora naprej, med trte, med vinograde, med zidanice, ki so posejane na gričih. Spomin mu približa Tonka, visokega, koščenega možakarja, ki je z izbranimi besedami hvalil vinsko kapljico: "Ta solzica zemlje, žar sonca in kapljice znoja! Zdravi. Razveseli. Pa tudi obnori!" V sebi začuti nov val, kot bi vanj zašla nekakšna sončna zmes. Mora, ki mu je sedela na prsih, izgublja moč. V hipu zasliši v sebi zadušljiv, posmehljiv glas: "Žan, prihodnosti nimaš več! Smrt ti je za petami!" Zakipi v divji jezi: "Sto zlodjev! Prihodnost! Seveda jo imam! Ušel bom smrti. Babica mi je pogosto rekla, da je bolje na svetu hoditi z berglami, kot se pa na drugem svetu voziti s kočijo."

Žanu je najbolj pri srcu hosta s senčnatimi stezicami, prepredenimi s koreninami. Srka vlažni vonj rasti in temnih krošenj, grizlja sladke koreninice, se spusti v počasen tek, zamahuje z rokami, za kratek čas leže na zeleno blazino mahu... Z mrakom je spet v domači kuhinji. Odprt, bolj svež, z rahlo rdečico na licih. Martin ga pogleduje s prekritim hrepenenjem, da bi se mu pridružil na teh zaraščenih stezicah, saj vidi, kako Žan izgublja na njih težo starosti.

S prvim svitom Žan že odhaja na nove stezice. Na sončno jaso mora, kjer so bile včasih velike gmote kamenja. Sonce jih je močno razgrelo. Temu svetu so rekli Kačji kamen. O njem z vso močjo zazveni babičina pripoved: "Kača je dobri duh. Vsak človek ima svojo kačo. Če jo ubiješ, ti bo vse življenje kazalo le temno stran." V njem oživi spomin. Babica je kači vsak večer naskrivaj nosila mleko v trdnem prepričanju, da to odžene točo. Posodico je položila za skladovnico drv. Skrivnostno je izgovarjala besede o kačjem kamnu. Da prav med tistimi kamni od nekdanj živijo stari gadje, ki delajo prav imenitno stvar: kačji

kamen. Nihče ne ve, kako ga delajo, zakaj se ob delu tako utrudijo, da so vsi penasti; kamen je podoben prelepi pisani kroglici; potem jih nizajo kot jagode na rožnem vencu. Kdor najde kačji kamen, živi v izobilju; vse ima, česar si duša poželi. V otroštvu so bolj s strahom oprezali tam okoli, z zadržanim dihom so pričakovali, da bodo našli kačji kamen.

“Zdaj bi ga pa res potreboval, da bi mi povrnil zdravje, odvezel nekaj let,” se nasmehne Žan. Zlekne se na robu te skalne gmote, kjer je razmetanih še nekaj kamnov. Prijetno topli so; prevzame ga ugodje, čuti, da ga spet odnaša v minuli čas, v babičino pripoved. Večkrat mu je namignila, da se človekova duša spremeni v kačo. To njeno verovanje se mu je zdelo skrivnostno, a privlačno. Po njeni veri je kača simbol zdravja. Tako daleč je šla v teh razmišljanjih, da je šepetala o čudežni roži, ki jo poznajo le kače. Še mrtveca oživi. Žan je v otroštvu požiral vse te zgodbe. Tako so ga prežele, da je kači še on skrivoma nosil mleko.

Vse te pripovedi se zdaj vlečejo čez njegovo dretnico. Počasi, slikovito drsijo med napol budnimi mislimi, dokler se nenadoma ne zdrzne. Zbudi se s čudnim, srhljivim občutkom, da je zaduhal smrt. Odpre oči, na vso moč jih razpre, pa skoraj otrpne, prebode ga groza. Nekaj korakov stran se na kamnu greje kača. Opazuje ga z bleščečimi očmi. Hladno in nekam zviška. Žan zadržuje dih. Kaj naj napravi? V njem se krepki nezaupljivost, botruje ji še strah. Če plane kvišku, bo po njem. Kačja natura je pač kačja natura. Nikoli ne veš, kam se bo obrnila. Nenadoma začuti, kot bi dobil nekakšen sunek, ukaz: miruj! Kača premakne glavo; njene oči se kar prisesajo nanj. Kdo bo popustil? Kdo se bo umaknil? Čudni so ti trenutki med njima. Napeti. Boleči. Bitka med kačo in človekom. Tiha, a pristna. Žan vzdrži njen pogled. Zmedene misli drezajo po njem. Nenadoma zareže vprašanje. Ali bi bilo prav, da bi jo ubil? Slast po ubijanju? Ničesar mu noče. Mar ne bi s tem nekaj izgubil v sebi? Notranjo harmonijo? Mir, ki si ga vztrajno ustvarja ves čas, odkar si po stezicah otroštva hoče okrepiti telo, prečistiti dušo. Še en kačji pogled, pa ne več tako trd, pronicljiv in vitko kačje telo se zgane, kača izgine v razpoko med kamenjem.

Otrplost v Žanu popušča, dvigne se. Ponosen je nase, ohranil je svoj notranji mir. Zakaj bi ubijal, mu obtiči v misli? Kača je to verjetno začutila, razmišlja. Zato sta se tako razšla. Ves obraz se mu raztegne v nasmehu. Dvigne se, besede mu kar vrejo na dan: “Žan, vse te sanje o kačah! To nekaj pomeni. Ti si tu vendar našel kačji kamen. Sanje o kačah, o kačjem kamnu. To je vendar hrepenenje po življe-

nju, po sreči, po prijateljstvu. To so sanje, ki vse dni vztrajajo v človeku. Prav tu ob teh kamnih postavi svojo hostno hišico za svoj jesenski čas.”

Žan se pretegne. Poln je lahkotnosti. Zazre se v modrino neba. Globoka je, kot je bilo globoko tudi njegovo upanje, da se bo vrnil, da se bo na stezicah otroštva otresel navlake, more, utišal bolezen. Vrača se veder, poln pričakovanj; občutek, kot da je ujet, zvezan, da se ne more rešiti, počasi kopni. Podobe domačega sveta so v njem žive, kot bi jih na novo pobarval; tujina je močno pljuskala po njih, jih izpirala. Zdaj pa so oživele. Pri tem so mu pomagali tudi glasovi, ki jih je sprejemal vase na teh poteh: glasovi hoste, temačnih grap, senožeti, vinogradov, pogovori z ljudmi, s katerimi se je srečeval, z njihovo kleno, preprosto govorico. Na glas preudarja: “V tujini sem bil kot posekano drevo; zdaj pa živim; mrliča, ki mi je stiskal dušo, ni več. Vse, kar je bilo zakopano globoko v meni, se je v tem poletju dvignilo, na novo pognalo. Otroštvo mi je dalo trdne temelje tudi za delo.”

Pri Martinovih je novo razpoloženje. Iskrivo. Praznično. Žan začenja počasi, s preudarkom. “Hvala vam za vse! Za vsako besedo, za vsako lepo misel! Drug človek sem. Težke sape je vse manj. Škripanje v kolenih izginja. Želodca ne čutim več v vratu. Pa tudi duša je bolj polna. Stezice so potegnile iz mene kar precej bolezenske navlake. Pa kaj bi govoril, jutri grem z vami na delo. Prav tam, kjer smo iskali kačji kamen, si bom postavil bajtico.”

Bratu Martinu se vzpenja po hrbtu prijetna toplota. S krepkim glasom začenja: “To mi je všeč. Pomagal ti bom, da boš zgradil tisto bajtico. Pa skupaj bova odšla na te tvoje in moje stezice. Morda je še kakšna neodkrita. Pozabljena.” Glas mu drhti, v njem ni nobene robotosti. V duši se mu nekaj dviga. Kot plima. Plima iz otroških dni. Vse, kar je bilo prekrito z usedlinami, stlačeno, zgrbljeno, se odstre, zjasni, da začuti v glavi vročino, po žilah pa se mu poigrava nemir. Občutek, ki ga je pogosto begal ob Žanu, da je bil siten in odrezav, kot bi iskal včerajšnji dan, se v hipu spremeni, sprevrže v nekaj vedrega, v spoznanje, da ima tudi on stezice, skrivnostne stezice otroštva. Nasmeje se, veselo in razigrano. Pogovor steče kot razposajen potok.

Noč jih zvabi pred hišo. Nebo je zasuto z zvezdami. Ena se utrne. V Žanu se zganejo materine besede: “Zvezde so varuh živih.” Zavriska, pridruži se mu še Martin. Vsak po svoje pestuje sanje, ki so v tej nočni tišini še lepše, še globlje... Po dolini pa se kot slap razsipa mesečina. Slap, ki napoveduje lepe jesenske dneve.

Bruna M. Pertot

Ko se iztekajo božični prazniki

Ko se iztekajo božični prazniki, se me vsako leto loti nekakšna podhladitev, še najbolj podobna zimskemu spanju. Božansko je to mrlenje, oklepam se ga kakor bršljan svoje opore: govoriš, a ne veš kaj, poslušáš, a ne slišiš, gledáš, a vidiš, nemogoče povedati kaj. Dihaš, se premikaš, a to počne samo tvoje telo. Ti spiš. In ni ga cunamija, ni ga pretresa, ki bi se te dotaknil in okrnil mir, ki je preplaval srce, možgane, vse. Tri dni in nič več. Letos ni bilo nič drugače.

Ugibala sem, kako bi se dalo podaljšati to odsotnost, saj sem že čutila prve znake prebujanja. Bil je mrak, in kar je nepreklicno pretrgalo nit s tem sanjskim stanjem, so bile temne sence: spominjale so na tri jezdece s krono na glavi in se vzpenjale med Trstenikom in Staro goro, tja proti Opčinam, in v zraku je zadišalo po kadilu. Venera nad Strunjanom je bila vsa zlata in tako velika, da se je njen sev risal na zalivu.

Šli so. Ni jih bilo več. "Bogve, če bodo še kdaj hoteli priti tod mimo," sem gledala za njimi, že popolnoma prisebna.

Pri vratih na ulici je nekdo zvonil kakor obseden, kar je sprožilo divji lajež soseske, kjer so psi zelo zelo živčni zaradi vsega gorja, o katerem so slišali, da se dogaja po svetu.

Po stopnicah je sopihala zajetna postava z zavitkom v roki: "Teloh, ooo, teloh!"

"Kako praviš?"

"Telohhh!"

"Tako, da! Teloh je rekla (žena namreč), a sem spotoma pozabil. Kako?" smo se križali z besedami.

"Da je strupen? Zelo strupen? Naj ga nesem nazaj?"

"Ne, je preveč lep! Tisti rdeči božični mlečki so ga povsem izrinili, a zdaj so ga krošnjariji prinesli iz gorskih krajev in ga ponujajo. Kako je lep!"

"A če je strupen!"

"Nič hudega, a samo če se ga dotikamo. Slabo je, če ga zaužijemo."

"Ni hudič. In če bi ga, kaj potem?"

"Ooo, potem bi pa bil zares hudič!"

"Konkretno?"

"Konkretnooo," sem ugibala, kako strniti, da bi bilo čim bolj učinkovito in rekla smrtno resno:

"Omotica, delirij, zastoj srca, smrt!"

"O Bog, nehaj, nehaj že!"

"Pa zakaj bi ga moral zaužiti? Ni mi jasno!"

"Ker je rastlina zdravilna. A z njo se lahko spoprime samo homeopat. Homeopat in nihče drug."

Tudi smeh je zdravilen, škoda, da ne raste kje na kakšni rebri! Zato smo se smejali. Veselili smo se teloha, zadovoljni, da so prazniki za nami in da smo jih preživeli brez, brez, kako ji že pravijo? Potrošniška mrzlica, menda. Revež, kdor ji ne zna ubežati!

Noč je prinesla nov led. K sreči so se tla na klančih za silo posušila. A pričelo je silovito pihati. In kdor ima en sam košček dimnika, ve, da so te stvarce pravi glasbeni laboratorij, kjer burja ustvarja pretresljive umotvore. Morali bi jih ujeti v note in spraviti na partiture.

Nekaj let je sploh ni bilo na spregled in dobro se spominjam, s kakšno uteho sem prebirala znanstvene utemeljitve o smrti burje in zakaj naj ne bi nikoli več razgrajala okoli naših domov.

Potem se je nekega poznega poletnega dne nena-povedano vrnila, raztrgala teze, ki so jo proglasile za mrtvo, in vse razmetala. Dimniki so obviseli na tankih žicah in z velikim truščem udarjali ob strešnike. Nam je odneslo velik senčnik, ki ga nismo nikoli več našli. Od takrat je burja naša zvesta, nepovabljen gostja, in če pridivja, ko so marelice v cvetju in trte polne mladja, bi si človek izpulil lase. Toda zdaj je še zima. Morje se kadi: spodaj modro, zgoraj na tisoče belih zaves iz belega pršenja, ki jih nosi tja proti Miramaru: 'spomir'. Menda ga poznamo samo Barkovljani in Križani. Iščem, a ne privikrat, knjižni

izraz za ta prelep in slikovit naravni pojav, a brez uspeha: ga ni. 'Spomir', z naglasom na i in ta i je izrazito dolg, se vleče kakor vodne zavese.

Danes ga gledam skozi okno hiše, ki je prav pod gozdom: zadnja. Potem ni nobene več. Potem samo še gošča in Griža in nad njo nebo. Do sem sem se povzpela po strmih klancih in tristo petindvajsetih stopnicah.

"Vidiš, vidiš," se popravlja na stolu gospa Marija in si ogleduje časopis. "Kaj ti nisem pravila?"

"Ste in ne le enkrat. Kje že! A jaz sem vedno nihala med verjeti in ne verjeti."

Prinesla sem ji članek o cunamiju, ki da je nekoč opustošil Trst in okolico, o čemer mi je prav ona pripovedovala, le izrazila se je drugače.

"To niso pravljice."

In je pripovedovala vse spet od kraja: zakaj so ljudje zgradili hiše s tako majhnimi okni, ne na obali, pač pa visoko na Stari gori, pri Gašperetih, v Judovcu, pri Cijakih in na Kozjaku: in na drugih strmih nah? Ker da so se bali morja, ki da se je nekoč, nihče ni vedel kdaj, dvignilo do pol hriba.

In zakaj so stare ribiške hiše imele vse za meter debele zidove? Da bi jim noben potres ne mogel do živega. Ker da je bil nekoč tako silovit, da je dvignil celó morje.

"A zdaj verjameš?"

"Tudi prej sem verjela, bolj ali manj."

"Bolj ali manj. Meni je o tem pripovedoval oče in njemu sta pripovedovala tudi oče in ded in jaz nisem o tem nikoli podvomila."

No, da! Sin, oče, ded, praded! Tako je nitka ustnega izročila, čeprav že zelo tanka in zbledela, prišla do nas.

"Počakaj, samo trenutek!" je izginila v sobo.

Trenutek ni bil trenutek, vendar se je razmeroma hitro prikazala s sliko domačega kraja.

"Ni bilo ceste, niti nabrežja, ne skal, niti nasipov," je kazala s prstom sem in tja po sliki.

"In kar ni zanemarljivo! Tu je govor o mestu, kako so se ljudje rešili na grič Sv. Justa. Toda iz Barkovelj vidiš samo morje na obzorju, tja proti jugozahodu. Kaj to pomeni?"

"Sama ne bi bila pomislila na to!"

"A ne? Mesto nekako varujejo rti in Istra. Tu, pred Barkovljami, je odprto morje, zaliv gor, zaliv dol!"

Črni teloh (lat. *Helleborus niger*)

"Res je, kar pravi," razmišljam.

Od tu je videti mesto kakor na dlani in morje tja do Ždobe. Lahko bi mesto zraslo tu, na teh gričih. Pa ni. Tam noter, v tistem zavetju je veliko bolj varno.

"Pa veš, da je tvoj praded imel vinograd na griču Svetega Justa?"

"O tem so mi pravili."

"In ni bil edini."

"O, je moralo biti lepo! Na tistem griču in spodaj mesto!"

"Lepo, da, morda. Pa tudi trdo! Če pomisliš, da so morali do tja z barko!"

"Pa zakaj?"

"Zakaj si pa študirala, če tega ne veš!"

Gledam in ne rečem nič.

"Ker bi sicer morali peš čez Greto in po Greti v mesto!"

"Ah! Menda."

"Zato šapo, beke in fovč v barko in so šli: od tu, preko zaliva, naravnost v mesto in nato gor po kanalu, približno do tja, kjer stoji danes cerkev Svetega Antona novega. Od tam do vinogradov je bil samo še en skok."

Potem, jeseni, so prihajali po isti poti s tovorom grozdja, nato brente na ramo in zopet v reber.

"O tem bi pa lahko kdaj kaj napisala," je začela pospravljati.

"Morda, bomo videli."

"Pa pridi še," je zapirala vrata in ledeno mrzel zrak me je zarezal v nosnice. Kako čudna tišina! Nisem se znašla.

"Ah," sem nato zadihala s polnimi pljuči in vsa bojna napetost, ki sem jo nakopičila za spopad s hogo po hribu, se je dobesedno razblinila v nič: burje ni bilo nikjer več. Nikjer! Niti za en pih. Vse je bilo negibno, morje potešeno in Venera nad Strunjanom je bila še večja kot prejšnji večer.

"Bogve, do kam je pljusnilo morje, takrat ko je pljusnilo," sem se spuščala po klancu Svetega Jerneja.

"In bogve, ali je tu pod nami zemlja votla, polna prelepih, še neodkritih jam, kakor so mislili naši stari?"

Galebi so se zadrževali na morju, daleč od brega, zato sem si rekla: jutri bo krasen dan. Teloh bo lahko postavljen pod milo nebo. Saj bi v zaprtem prostoru izhiral in umrl in mu lastna zdravnost ne bi mogla pomagati.

M. Žitnik

Čarodejke (XXVIII.)

DOPOLNITEV NEKE ZGODBE

Skratka, naj sem se še tako izogibala nekakšnemu obračunu v tem svojem delavnem življenju, nekaj je manjkalo. Družina! Pa saj ni tako zapleteno: šla bi med svoje znanke, se nekako razkazala kot srečno bodočo ženo, se poročila, imela otročke in vsi moji žgoči problemi bi izginili. Vem, da sama svojim mislim ne verjamem. V bistvu ne verjamem v svojo srečo. Alternativa, ki se dvakrat ali trikrat na leto ponavlja v osebi lepega Saida, je iluzorna. Ne bi razumel mojih rastlin, ljubezni do vonjav vsake rastlinice v lončkih na mojem balkonu ali vzhičenja na sprehodih po Krasu. Raje uvenem, kot je usojeno mojim živim tihim prijateljicam!

V tej dolgočasni godlji se prikaže znanka Jonela Modražnik. Svetovna potnica, sem jo imenovala v mislih! Sprva se je moja nekdanja gimnazijska prijateljica hotela posvetiti indijski verstvom, ker jo je marsikaj pri nas razočaralo. Hm, preštudirala je indijske jezike kot kakšen stari jezikoslovec Oroslav Caf, vse z neizmerno dobro angleščino, ker je bila nadarjena za učne jezike. Ta učna in presnavljalna doba se je na lepem izčrpala! Modražnikova je spoznala veliki svet ne samo gosto naseljene Indije, pač pa tudi strašne savane, prostrane pokrajine ob Sibirski železnici, Avstralijo in veliko otokov v Tihem oceanu. Pravzaprav bi odlično opravljala mojo agencijsko službo. Poleg svoje jezikovne nadarjenosti je tudi dobro obvladala umetnost konverzacije. Ko sem ji predlagala, da si greva nekoliko ogledat center Trsta, je po poti zbijala šale o gradu Svetega Justa. Čisto resno sem ji dokazovala, da je naš Sveti Just dober primer arhitekture svojega časa in ga občudujejo nešteti turisti, od daleč in blizu, a ona mi je venomer dokazovala, da ne vem nič o lepoti arhitekture, ker nisem še videla indijskih templjev. Na sliki jih lahko občuduje vsakdo, se branim, v dokumentarnih filmih pa se njihov blesk odraža v še lepši luči.

Na uničevanje ugleda mesta Trst sem se navadila iz pogovorov z mladimi, ki jih je mnogo stvari razočaralo, toda Ingrid je bila razvajena

učena ženska, ki se je predala potovanjem, da bi tudi ubežala neugledni vsakdanjosti, lahko pa je tudi čestitala sama sebi, če je izbrala tovrstni tip prostega časa in ne potopisnega časnikarskega pisanja, kot sem ga izbrala jaz.

Iluzorno bi si bilo predstavljati, da se bo kardakoli sprijaznila z umirjenim življenjem, prej bi se predrznila nastopati kot kandidatka na eni ali drugi od ekstremističnih strank. Če bi bila dovolj disciplinirana! Modražnikova je bila svetovljanka, a za moje pojme tak človek, ki hlasta po doživetjih iz gole razvade. Morda iz egoizma, a prav ta egoizem se je vgnezdil vanjo takrat, ko je iz naivnosti pristala na življenje v komuni, ko ji je bilo nekaj več kot dvajset let. Ni bila edina, saj je cela plejada univerzitetnih študentov bila po svoje prisiljena, da si izbere tovrstno življenjsko izkušnjo. V tisti skupni slogi in neslogi so si nekateri prilastili mnogo njenih dragocenosti, na katere je bila bolj navezana, kot si je sama mislila, da je. Ingrid je bila predvsem zelo občutljiva in je desetletja dolgo mislila, da so enako občutljivi tudi njeni prijatelji. Mladi imajo svoje navade, a je vseeno tako, da eni ukazujejo in se drugi prilagodijo. Politični funkcionar, ki je Modražnikovo privabil v komuno, to je v hišo, kjer so skupaj delili vse, od stanarine do kuhanja obrokov, je poznal bogatijo, v kateri je zrasla kot hčerka edinka, in se je smejal pod brki, ko je vedel, da bo iz njenih virov črpal denar za komunin obstoj. Tega ona ni vedela, ker se je bila navdušila za sebi primerno tovarišijo. Tako so se začeli zabavni dnevi, veliko novosti, doživetij, soodgovornega dela, a so vzniknili tudi konflikti med člani take skupnosti, ki je zahtevala enotnost in enakovrednost. Zahteve in ideje posameznikov so se razlikovale že zato, ker so nekateri bili pošteni, drugi pa ne. Skupnost se je kar razšla, ko se je med člani nabralo preveč zamer.

Ingrid ima vse lastnosti energične mladenke, ki je predana lepemu svetu, polnemu skrivnostnih lepot, strahote in vojne pa zna ignorirati. Kot bi jih nikoli ne bilo! Konflikte zna usmeriti v srebrni smeh. Ko spregovori, je v njenih besedah malo duhovnosti, a se zdi, kot bi slišali zvončkanje. Podobni poperčki se nahajajo od

pamtiveka dalje kot vir energije "pametnejšim" članom družbe. Če pretiravajo, jih vdenejo v svoj posmehovalni formular, in takrat je čas, da tak poperček enostavno spremeni svoje življenje ali pa bivalni areal. Za Jonelo je vsako nemogoče stanje povod, da se potepa po svetu! Dobro, da si je prislužila dovolj denarja. Nekaj posebnega so spominki, s katerimi baše prazne police v svoji hiši. Pravzaprav me je prestrašil vsiljivi ambient, po katerem šviga s svojimi ekstravagantnimi nošami tujih, po navadi ekso-tičnih narodov. Nekateri "moji turisti" so zgroženi nad kolobocijo dveh oltarčkov, ki jih večkrat slikajo na Panonskem, tako na slovenski kot na madžarski strani. Molijo k podobi Matere Božje v enem kotu in častijo Leninovo fotografijo v drugem bivanjskem prostoru. Pri Modražnikovi pa so doma božanstva z različnih celin. To je verjetno pobrala iz kakega satiričnega filma. Ne ozirajte se na moje mnenje pa si Jonela neutrudno prizadeva, da bi mi prerokovala prihodnost. V tem primeru bi se morala obleči v neko pitoreskno haljo in moleti stegnjeno levo roko, iz katere bi mi pripovedovala svoje izmišljotine. Seveda ima veliko takih, ki ji za njeno čarodejnost tudi plačujejo. Odločno sem ji že povedala, da ne spadam med vraževerce, ona pa se mi neprenehoma čudi, saj je nadvse samozavestna prerokovalka.

Kdor ni navajen na sprotne branje knjig in se zagleda v njene knjižne police, na katerih je vrsta pozlačenih debelih priročnikov o magiji in sorodnih zadevah, se prepušča trenutni privlačnosti sugestivne čarodejke, ki pa svoj posel kar dobro opravlja. V nižji srednji smo ji kar vsi verjeli, da zna ničkoliko zarotitev, ki si jih je zapisovala. Če so bile povedane v italijanščini, jih je zlahka prevedla.

Spomnim se, da je Ingrid študirala vzhodne jezike na več univerzah. Domislil si zgledno prigarano pesniško zbirko naše znanke Ljudmile. Vojna za uveljavitev njenih pesmi mi je podaljšala življenjski smisel.

"Veš, Ingrid, da sem odkrila v tem zapletenem mestu tudi nekaj čudovitega?"

"Kaj pa?"

"Poezijo! In to izpod ženskega peresa! Jih piše moja znanka Ljudmila!"

"Neverjetno! Ena, ki je že prišla v naša leta, pa se ti zasanja v zvezde namesto v materializem!"

"Če ti bodo vseč, jih prevedi! V japonščino ali kitajščino!"

"Zakaj pa jih ti ne prevedeš v italijanščino?"

"To ni važno. Saj veš, da na tem škornju ljubijo popevke ali pa Dantejeve umetnine, svojih sodobnih pesnikov še zdaleč ne cenijo tako, kot to zmoremo mi."

"Hm, poezija torej! Morda imaš prav!"

"Tokrat imam prav!"

"Poskusila bom, ker je poezija nekje na mojem bregu."

Ob tem misli na šloganje. A sem čisto tiho in, priznam, prihuljeno diplomatska. Tokrat tudi meni cilj posvečuje sredstva.

"Če rabiš kake slovarje, ti jih prinesem. Ne vem, odkod so se na mojih potovanjih znašli za sprotno rabo zelo praktični slovarji!"

Mislilim, da jo moram vprašati, za vsak primer...

"Oprosti, ampak ti Ljudmilo poznaš?"

"Morda je prav tista, ki pride enkrat na leto v moje brloge. Sem zahaja inkognito kar veliko ljudi. Več, seveda, ne smem povedati. Niti tega bi ti ne smela razodeti..."

"Ni važno! A njene pesmi so pomembne!"

"Če so ganile tvojo dušo, bo res!"

Modražnikovi pustim šop turističnih biltenov in Ljudmiline poezije. Seveda najprej prelista biltena, a vem, da ji bo večer popestrila literatura.

Vneto čutim, kdaj bom prejela prevode.

Čakam zaman. Čistilka Ingridinega stanovanja mi po večkratnih telefonskih pozivih pove, da je odpotovala.

Morda bo na potovanjih, v vzpodbudnem vzdušju, bolje prevajala! Od tedna do tedna pa vendarle vzdvomim, ali je vse skupaj resno. Zakaj bi morala v svojem vsakdanu taka gospa, kot je Ingrid, izkušati težavnost prevodov? In še poezije! Verjetno je bilo moje moledovanje neolikano. Le zakaj bi mi morali biti dobri znanci podobni v vsem, kar pride meni na misel? Ker je popolnoma mogoče, tudi to, da se je v tem zapletenem svetu otepala doma in drugod z različnimi jeziki in slovenščine sploh ne obvlada več. Takih Slovencev je kar veliko. Da bi se obenem v svojem intenzivnem kruhoborstvu in kljub družinskim dolžnostim posvečali v prostem času še kaki literarni redkosti, o tem pač ne more biti govora! No, verjetno sem se pomotila!

Opravičevala pa se ne bom nikomur! Če Ljudmilina poezija ne bo dosegla prevoda v japonščino, pa nič! Mi jo bomo v Trstu vseeno tiho in glasno prebiral!

In če mi Modražnikova ne mara povedati, kako težko je prevajati novo slovensko poezijo, ji

jaz lahko zaupam, kako težko je tako poezijo izdati v drobni knjigi! Trenutno pa ne vem, ne kje moja znanka izletuje, še manj, kdaj se vrne. Upam, da je na boljšem in lepšem.

V resnici sem se na Modražnikovo slepo zanesla. In skušala sama sebi pripisati značilnost, ki je nimam. Da bi vplivala na svojo okolico, naj kulturno prebira pomembne stvari! Pa saj ta okoliš še zdavnaj, od petdesetih let sem, ne goji ljubezni do umetnosti kot take, razen če se ne prepirajo eni in drugi na zabaven način!

Kako hudo bi šele bilo, če bi Modražnikovi predala turistične biltene, ki izidejo vsako trimesečje ali, včasih, kar v enem tednu. Se smejem sama sebi in nehotenemu reševanju iz nevidnih družbenih pasti, saj me je prav zasanjanost v poezijo rešila pred tveganjem, ki bi ga zagrešila, če bi mislila samo na praktične stvari! Zavedam pa se, da nekdanji prijateljici, kateri sem v mladih letih lahko zaupala, sedaj tega ne bom mogla več. Saj, minila so desetletja! Obe pripadava drugim družčinam, sproti bi bili lahko tudi spremenili svoj moralni kodeks! To počnejo ljudje v stiski od veka do veka! Brrr! Koliko zagonetnosti za eno samo vedeževalko! Morda pa so se njeni "varuhi" zbal za nekaj, česar meni nikoli ne bo dano, da bi izvedela!

Povprašam Gizelo, če ve kaj o tem skritem delovanju v naši bližini. In Gizela vzroji:

"Beštja, ki je falsa! Ko sem ji dala, ne vem koliko in, če bi se spomnila, ti ne bi povedala, koliko denarja in smaragdni obesek, potem pa sem izvedela, da zahaja in jo plačuje za tiste ljubezenske napitke tudi tista mlada kobila, ki je hotela mojega moža! Modražnikova ni vredna, da bi nanjo še kdaj mislila. Se zabava na račun poštenjakov! In shaja dobro, ker slepari kot tisti

Milingo, ki je hotel prevarati našega Svetega Očeta! Nikoli več nobene coprnice v mojem življenju, da veš!"

"Sem si kar mislila, da se rada zabava na račun drugih! Lahko pa se potolažimo, ker sedaj deluje drugod. Meni je obljubila, da bo prevedela Ljudmiline pesmi v kak azijski jezik, sedaj pa zaman čakam. Torej je jasno, da se nanjo ne bom več zanašala."

"Kako si sploh prišla do ideje, da ti bo ena taka baba znala prevajati nekaj visoko estetskega, ko pa deluje le na spletkarskih bazah! In slepari!"

"Premotilo me je prijateljstvo iz mladih let!"

"Drugič bodi previdnejša!"

FILMITIS ACUTA

V vseh časih, odkar je bila rojena sedma umetnost, je s posebnim vplivom narekovala razne odločitve, obnašanje in zunanjo podobo tistih, ki so bili od njenih prigod in junakov očarani.

To je moj 'filozofski' povzetek, ko premišlujem o neurju, o katerem mi pripovedujejo in ga privošljivo komentirajo razni znanci in znanke.

"Briki bi moral vedeti, da je bila premlada in preveč preračunljiva!"

"Ona je bila vedno podobna Marilinci in se tako tudi vede!"

"Visoki dohodki, visoka družba, objestnost! In mi moramo take podpirati!"

"Saj se ne zgražam, ampak česa takega ne privoščim niti njemu!"

"Mah! Toliko razporok, kot jih je sedaj, vedno bolj vpliva na ohlapnost v zakonih!"

"Enkrat je bila doma žena kot kakšna pogr-

RTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD

Koroško vprašanje v italijanskih medijih

Južnotirolski župani so pozvali osrednje avstrijske državne organe, naj ob spremembi ustave vključijo v svojo temeljno listino tudi Južno Tirolsko. Dunaj naj bi s tem postal porok za spoštovanje pravic nemško govorečega prebivalstva najsevernejše italijanske dežele. Južnotirolci si tako potezo lahko privoščijo, ker so v svoji deželi močna večina, predvsem pa zato, ker so politično enotni, mi pa... a pustimo boleče točke našega vsakdana. Radovedni smo, s kakšnimi občutki so na Dunaju in Celovcu sprejeli klic na pomoč z Južnotirolske, medtem ko sami z diabolčno vratolomnimi akrobacijami preprečujejo, da bi koroški in štajerski Slovenci dobili neznanatna priznanja, pridobljena že z državno pogodbo iz leta 1955. Na eni strani krepko zaščitena manjšina, ki je dosegla, da morajo vsi prišleci biti sposobni govoriti nemško (in jih zato tudi asi-

njena miza, zdaj se mlade upirajo in maščujejo, če so zanemarjene!”

“Saj ni bila nikoli primerno izobrazena in zganja hudiča!”

“To je videla v filmih! Sama ni imela ne dosti inteligence ne dosti fantazije! No, in sedaj lahko vidimo, kaj je človek brez duše!”

Vse take opazke so namreč letele na Brikivo soprogo Klariso, osebo, ki me je nekako izpodrinila iz moje časnikarske službe! Naveličala se je vase zaljubljenega Brikija in mu, po domače povedano, nastavila roge! Lumpa, bi ji rekli v starih časih, dandanes pa je obči izraz za tako vedenje “odprti zakon”. Seveda sem sama čisto naivna za podrobnosti! Pričakovala sem, da bo iskal pomoč v krogu svojih prijateljev, a da se bo zatekel k meni, čisto nebogljen, kot k svoji stari mami, ne, to me je ganilo. Ko sva sedela v stari restavraciji, kot mi je predlagal, sem bila v zadregi. Bil je neobrit, z malomarno zmečkano športno srajco, ves obupan. Prvič ga je nekaj iznenadilo v njegovi blesteči karieri. Hlinila sem, da ne vidim njegovega obupa. Spregovorila sem mu o filmitisu, to je o filmski vplivnosti na osebe modernega časa.

“Kakor so včasih najstniki nasilni, se podajajo na drzne vožnje in gnjavijo svoje starše, tako se nemalokrat tudi odrasli, celo nevede, obnašajo kot njihovi filmski vzorniki! Vsi imamo kakšne vzornike, politiki Che Guevaro in Napoleona, drugi bolj pozitivne tipe, ženske hočejo tudi pri polstoletni starosti biti Tolstojeve Nataše, in so, včasih, še bolj očarane od nesrečne Ane Karenine. Kakor je meni tako vedenje v vsakdanjosti zoprno, tako je nekaterim mamljiva utopija nekakšno sredstvo proti dolgemu času. Verjemi, da je zelo malo zares religioznih

ljudi, ki bi iskali rešitev v molitvi! Zelo malo!”

“Če bi vedel, da se mi bo poboljšala, mlada kot je, in po značaju pustolovska, kot je, bi plačal tudi nekaj maš. Si lahko misliš, da to ne bo nič zaleglo. V kinu pa sem bil zagledan v lepo igranje jaz, ona nikoli. Vedno je nekaj mljaskala, pop corn, pa zvečilni gumi, doma pa nima časa, “da bi buljila v televizor”, kakor pravi. Raje kaj dobrega speče, no, zdaj pa je tako skuhalo, da je joj!”

“Pride in gre, vsaka globlja misel bi tu bila odveč, saj gre za lahkotno družbo z minljivimi ideali!”

“Prej si rekla, da gre za posnemanje filmskega prostora.”

“Tudi. Lahko pa je zdolgočasena in se hoče zabavati. Hoče vsak dan uživati, kar je počejalo na tisoče ljudi vseh časov.”

“In jaz naj bi bil dolgočasen človek?”

“Nikakor ne! Saj ti pravim, da je ona, z nevzakdanjim nemirom, v sebi nezadovoljna in verjetno tudi površna ženska.”

“Kaj mi je storiti?”

“Nič! Pravzaprav, ne vem!”

“Če bi ti bila na mojem mestu?”

“Še zdaleč ne bi bila vzela v zakon take koze!”

Sem izustila tudi to grobost. Briki me bo znova zasovražil. Začel podcenjevati. Izgubila bom prijatelja zaradi ene same besede.

“Ste mi bili tako nevoščljivi?”

“Kdo? Jaz? Nisem imela nikoli časa, da bi razglabljala o tvojih zasebnostih. Tvoje boljše polovice nisem marala za prijateljico, ker je tuja mojim idejam.”

“Ne morejo biti vsi zaljubljeni v humanistične vede, da veš!”

POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO

milira), na drugi pa shizofrenična večina, ki se boji štirih napisov, kakor da bi ti lahko spravili v nevarnost identiteto cele Avstrije. Po svoje shizofrenično se obnašajo tudi Italijani, ki so v Bocnu sicer dobili zaušnico, a se delajo kot da to nič ni, kričijo pa kot srake, če hočemo Slovenci z minimalno, skoraj simbolično dvojezičnostjo pokazati, da smo tu. Incidentu z južnotirolskimi župani je posvetila še največ pozornosti vsedržavna druga mreža RAI, kjer so se začuda zavedli, kako Dunaj ravna s koroškimi Slovenci. Avstrijski nedoslednosti so žrtvovali kar nekaj minut svojega dragocenega časa na TV dnevniku in kar korektno prikazali koroško vprašanje. Tega nismo mi - kot slovenska manjšina v Italiji - nikoli bili deležni. Bolj kot solidarnost s Korošci je reakcija izzvenela kot opozorilo Avstrijcem, naj ne dovolijo, da bi v Bocnu preveč napenjali vrvi.

Na našem koncu pa imamo pojem skupnosti že tako razvodenel, da znamo vrvi samo popuščati.

“To že zdavna vem.”

“Oprosti, zares ne vem, kako se bom rešil tesnobe, ki me žre.”

“S potrpljenjem.”

“Mislim sem, namreč, da je ona odkritosrčna, mlada in vihrava sicer, saj me je to očaralo, a nisem opazil, da bi mi lagala. Zdaj pa me celo vara.”

“Potrpljenje je človeška značilnost, je nekakšna srž sprotne filozofije! Toda zvestoba je pasja, in ne človeška značilnost.”

“Lepa tolažba!”

“Na tvojem mestu bi odpotovala. Tudi sama sem odpeketa kam v odročni kraj, če mi je postajala vsakdanjost zoprna! Pred seboj imaš ostanek preživelosti.”

Me je prestrašeno pomotril in skoraj spustil iz desne vilice in iz leve roke nož...

“Kot preživelec, ali, če hočeš, kot ‘preživelka’, bi ti natočila čisto nepoznano pijačo resnice.”

“Tvoji vojni spomini bi me zanimali prej, preden sem doživel to sramoto!”

“Pa veš, da ni nič sramotnega, če te kdo vara? Niti če te kdo zapusti? To so prigode ubogih kristjanov, od pamtiveka sem.”

“Zlasti še, če gre za igrice neke lepoticke, ki hoče biti važna!”

“Pogovori s teboj so mi vedno koristili.”

“Spet si me prepetnajstil!”

“Ne, ti si moja resnična prijateljica! Tista, ki pozna mojo dušo.”

“Konec mojega verouka, Briki! Ne prodajam poceni naukov! Nisem podrvžena nobenemu filmitisu! In to mi ne prinaša sreče, ti pa si imel vedno veliko milosti od okolja in usode!”

“Mar nisva bila v starih časih velika zaveznika?”

“Kje je to! Kakor pravijo ‘v starih časih’! oba veva, da je to preteklost!”

“Moč preteklosti je včasih tolažilna moč!”

“Glavno, da ne obupamo. Tesnoba je itak sestavni del človekovih čustev.”

“Morda bom zdaj bolje prestal, kar me ob Klarisi še čaka!”

“Vseeno, neglede na preteklost! Lahko prideš tudi v mojo bližino, kadar ti bo neznosno!”

“Verjemi, da če pridem, ne bom hlinil žalosti!”

“To zadevo poznam, še preveč!”

Le kaj sem si mislila, ko sem Brikijevemu najljubšemu človeku rekla koza? Da me ne bo več vzel resno, v obod obnovljenega prijateljstva? Torej mi je mimogrede odpustil, ker verjetno

misli, da sem bila vanj zaljubljena! In po vseh kolovozih, gozdnih poteh, skrivanjih in tveganih v bosanski vojni, potem ko sem prišla živa in zdrava v njihovo lagodno družbo obilja, bila znova izpostavljena brezposelnosti zaradi omenjene ‘koze’, ki sem ji morala postati celo simpatična, no, po vseh teh kolobocijah, naj bi bila tolažnica ljudi v stiski! Moja mati ima prav, ko trdi, da bi morala postati nuna. Mar sem podobna Krištofu Kolumbu, ki je za neko kraljestvo storil vse, kar so si želeli njegovi vladarji, a je potem namesto nagrade doživel nekakšno kazen? In če vzamem primer iz bližnje preteklosti, pisatelja Zidarja! Saj je ob vseh zaslugah za slovenski jezik, zlasti njegovo umetniško obliko, živel izstradano svoje dni!

Briki ne bo izrabljajal moje dobrate, le naj si sam pripiše kazen za stare grehe! In za domišljavost brez meja!

Pregledam dnevnik, kjer on še vedno kraljuje! Ekspresnost novic, skrb za umirajoči slovenski svet, nič ga ne morem prepoznati, v nobenem članku, kar pomeni, da sem intenzivno ukvarjanje s časnikarstvom zaresno opustila, oziroma, da sem se oddaljila od službe, ki mi je bila včasih simbol mojega življenja. Saj, nekoč sem bila sredi sveta, a daleč od varnega življenja.

(dalje)

SLOVENSKA PROSVETA
in ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE
razpisujeta

XXXII. TEKMOVANJE
ZAMEJSKIH AMATERSKIH ODROV

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi. Tekmovanje traja do konca leta 2006. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov:

SLOVENSKA PROSVETA, ul. Donizetti 3, Trst, tel. 040 370846

ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, v.le XX Settembre 85, Gorica, tel. 0481 538128.

Peter Merkù

Iz spominov na starše (XLVIII.)

Spomini na očeta

Po upokojitvi se je oče začel oglašati v slovenskih medijih ob posebnih prilikah. Ko je na primer zvedel, da v Trebčah gospod Mario Kralj izdeluje violine, je bil ves srečen, da se je po njem in po Avgustu Ivančiču spet pojavil tukajšnji Slovenec, ki se je na novo lotil tega dela. V Primorskem dnevniku je zato 10. decembra 1961 objavil priložnostni krajši članek z naslovom: *Kdo je vse pri nas delal violine.*

Ko sem pred kratkim brskal med starimi papirji, so mi prišle v roke očetove beležke o Vasiliju Mirku, s katerim si je tu pa tam dopisoval in s katerim se je leta 1961 želel sestati v Ljubljani, a ga ni našel. O njem je oče zapisal: *"Profesorja Mirka sem spoznal v čitalnici pri Sv. Jakobu, kjer sem se 1. februarja 1911 pri g. Depaul začel učiti igranja na violino. Profesor Mirk je takrat vodil zbor ter poučeval glasbeno teorijo in klavir. Pomagal in svetoval je vsakomur, ki se je nanj obrnil, tudi če je bil član le majhnega orkestra.*

Čeprav sem bil takrat zelo mlad, mi je ostalo v spominu, s kakšno vedrostjo je prof. Mirk vedno odgovarjal na naša vprašanja, vedno z nasmehom. Tako da sem si ga celo upal prositi, ali bi me spremljal na klavirju, ko bom zai-gral nekaj zelo enostavnega, Albertijevo La danse de Bébé. Takoj je pristal in me potem očetovsko bodril. Bil je moj prvi spremljevalec."

Ne vem, kdaj si je oče to zapisal, nemara malo časa pred odprtjem novega slovenskega gledališča v Ulici Petronio.

Šestega decembra 1964 je objavil v Primorskem dnevniku članek z naslovom *13. julija 1920 - 6. decembra 1964*, v katerem se z grenkobo spominja uničenja Narodnega do-

ma: *"... Naslednjega dne sem se napotil proti pogorišču... Oči so bile motne in v srcu težko. - Mirk je mrtev ... sodeč, da je naš položaj obupen."* To so bili naši ezuli!

Sledilo je več člankov o glasbenem dogajanju v samem Narodnem domu ali kje drugje:

4. aprila 1965 na 7. strani Primorskega dnevnika: *Kako je Zlatko Balokovič navduševal v Rossettiju;*

16. maja 1965 na 39. strani jubilejne številke Primorskega dnevnika: *Viktor Šonc;*

20. maja 1965 na 3. strani Primorskega dnevnika: *Ko je Vaša Prihoda nastopil leta 1919 v Narodnem domu;*

leta 1966 na strani 177 Jadranskega koledarja: *Dragutinovič v tiski;*

24. decembra 1968 na 8. strani Primorskega dnevnika: *Izreden glasbeni dogodek - Godalni kvartet Ševčnik v Narodnem domu.*

Vmes je napisal tudi dve poljudni povedki:

leta 1967 na strani 200 Jadranskega koledarja:

Kako je mali Jožko zvedel, da je ščavo ter

12. marca 1967 na straneh 3 in 8 Primorskega dnevnika: *Rože cvetijo v osmici* (pod psevdonimom Jože Kumer).

V reviji *Zaliv* je avgusta 1970 začela izhajati v nadaljevanjih očetova zgodovinska študija *Fatti di luglio 1869, Okoličanski bataljon*. Bila je sad večletnega iskanja podatkov in dokumentiranja o dogajanju, ki je privedlo do razpusta okoličanskega bataljona leta 1869. Izhajala je celih osem let in skoraj natanko osemnajst let po očetovi smrti je izšla kot bogato ilustrirana knjiga pri tržaški založbi *Mladika*.

Dejstvo, da je po upokojitvi preusmeril svoje zanimanje s

Maj 1971. Oče brska med neštetiimi publikacijami pri antikvarju Edoardu Mariniju.

tehnike in glasbe na lokalno zgodovino, je dokaz njegovega vsestransko zainteresiranega duha. Dela se je lotil s pravo amatersko ljubeznijo in zagrizenostjo. Hodil je od antikvarja do antikvarja z namenom, da bi našel kakšno publikacijo, plakat, razglednico, zemljevid iz prejšnjih časov, ki bi mu pomagal razrešiti marsikatero zagonetko, na katero je naletel med preučevanjem starih zapisov. Tako mu je znani antikvar Lantieri nekoč pokazal litografijo *Erinnerung an Triest* (Spomin iz Trsta) in mu poklonil (žal samo) njeno fotokopijo. Upodobljena je na strani 28 njegove knjige: na sredi je nekaj pogledov na mesto, na desni mandrijerka s kanglo mleka, ki so ga naše

ženske nosile v mesto za tista usta, ki so se potem neredkokdaj norčevala iz njih, na levi pa strumno stoji miličnik v uniformi, ki ni bila drugo kot okoličanska narodna noša. Pokrit je s 'frkindišem', tipičnim pokrivalom iz kozuhovine, kakršnega so nosili za parado.

Iz očetovega pripovedovanja o njegovih 'pohodih' sem zvedel še za imena drugih tržaških antikvarjev, ki so mi s časom postala kar domača: Saba, Marini, Mizan. Sicer redko, a tu pa tam jih tudi sam obiščem in z veseljem ugotavljam, da se še vedno prijazno spominjajo očeta, čeprav so takrat bili še zelo mladi.

Ko sem ga obiskal med svojim počitniškim bivanjem v Trstu (z družino sem stanoval pri Urdihovih pri Sv. Ivanu), mi je takoj privlekel iz knjižne omare 'zadnja odkritja' in me obsipal z zgodovinskimi informacijami, ki si jih je prisvojil iz svojih knjig ali v občinski knjižnici na Hortisovem trgu. Razlagal mi je tudi, kako bo opisal ta ali oni dogodek, ki ga je on presojal drugače kot kak poklicni zgodovinar. Želel je namreč uvesti v delo to, kar se mu je kot nemalokrat ponižanemu Slovencu zdelo važno poudariti. V zgodbi o bataljonu naj bi se zrealile tudi izkušnje iz njegove mladosti s požigom Narodnega doma vred in, zakaj ne, tudi njegovo osebno trpljenje.

Kot danes vemo, je naše ravnanje le delno sad racionalnih izbir, v večji meri je čustveno pogojeno, iz česar po mojem mnenju sledi, da zgodovinopisje ne

14. januarja 1970 v Ulici Rossetti 113. Teta Gita v intenzivnem pogovoru s pranečakom Androm.

spada v sklop preciznih ved. Prvi dvomi o nepristranskosti zgodovinarja so se mi porodili ob branju Rutterijeve Tržaške zgodovine, ker v njej nisem zasledil nikakršne omembe slovenskega življa. In svojčas je prof. Rutteri veljal za najuglednejšega tržaškega zgodovinarja.

S časom se moji dvomi žal niso razpršili, nasprotno, okrepili so se še posebno ob branju mistifikacijskega opisa osvoboditve Trsta.

Ko sem se pozno v noč poslavljaj od njega, je obžaloval, da mu jaz nisem ničesar povedal o sebi, o družini, o delu. Tolažil sem ga, češ, saj se bova še videla, si pisala ali si telefonirala. Zadovoljen sem bil, da se tako intenzivno uk-

varja z nečim, kar je zanj postalo smisel življenja, meni pa zgodovinska podlaga za razumevanje preteklega doba, ki sem jo lahko utrdil v pogovorih s Pavletom ter z branjem njegovih spisov in knjig.

Kot na tolikih drugih področjih je naš oče bil - lahko bi rekli - samouk tudi v pisanju v slovenščini, saj se je vso službeno dobo posluževal le italijanščine. Za srečo je imel v Pavletu sposobnega in voljnega svetovalca, ki mu je šel na roko tudi pri urejanju raznih opravil, kot pri fotokopiranju ali pripravi kakšnega dokumenta, ko sam zaradi bolezni ni mogel iti od doma, a je vedno znova potreboval ta ali oni podatek, da je opremil svoje sicer amatersko delo z izredno bogato in natančno dokumentacijo, kakršne včasih ne najdemo niti pri nekaterih uglednih zgodovinarjih.

Sploh je tista leta slonelo na Pavletovih ramah zelo veliko dela in skrbi. Poleg družine, službe in očetovih problemov je do zadnjega oskrboval še teto Gito, zadnjo mamino sestro, kar je oče visoko cenil. O tem piše 28. februarja 1971: "Nisi me hotel spomniti, ne jaz tebe, da bi danes tvoja mama dopolnila 71 let. Zagotavljam ti, dragi Piero, da sem zadovoljen, ker ji je bil prihranjen cel kup bridkosti, vštveši zadnjo, da se uboga teta Gita že sama umaže, in kar je mučno - se tega zaveda.

Pavle se v teh okoliščinah izkazuje res kot pravi Mož, s čimer sem zelo zadovoljen, kot si lahko misliš. Kajti prav ob takih prilikah spoznaš človeka."

Bojan Pavletič

STEDO

Spominski tek dvajsetletnice osvoboditve (1945-1965)

RAZMERE

Spominski tek dvajsetletnice osvoboditve, katerega bolj poznamo s kratico STEDO, je bil ena izmed tolikih manifestacij, ki jih je naša narodna skupnost v zamejstvu organizirala po drugi svetovni vojni. Toda od skoraj vseh drugih se je temeljno razlikovala predvsem v dveh stvareh: organizirana in izpeljana je bila izključno na pobudo mladine, mladih slovenskih zamejcev, poleg tega pa je bil to organizacijski podvig, kakršnega odtlej nismo bili sposobni organizirati nikoli več. Seveda, tu je bilo še nekaj stvari, ki so značilno označevale to mladinsko manifestacijo, toda o tem kasneje. V celoti pa lahko rečemo, da so organizatorji izpeljali to počastitev naše osvoboditve dovolj markantno in za tisti čas nekonvencionalno, da je oblikovno in vsebinsko nikakor ne moremo uvrščati v običajni spominski seznam raznih podobnih proslav na ozemlju, ki ga poseljujemo Slovenci v Italiji.

Prva in osnovna zamisel o izpeljavi te proslave je prišla pravzaprav iz vrst slovenske športne mladine v Trstu. Upoštevati moramo, da je sredina petdesetih let potekala v znamenju vrnitve Italije v naše kraje, katero je italijansko prebivalstvo tega področja evforično pozdravilo, za Slovence pa je ta zgodovinski dogodek pomenil hladno prho. Naši ljudje namreč še vedno niso pozabili na strahote nasilja, ki ga je nad njimi izvajala predvojna Italija in zato tudi povojni niso posebno zaupali, zlasti ker so videli, kaj se je dogajalo na Goriškem in v Benečiji, ki sta že prej prišli pod italijansko upravo. Na zidovih (in tudi v slovenskem tisku) so se pojavljali pred povratkom Italije v naše kraje celo taki napisi: "Raje smrt, kot Italija!"

Toda vsemu navkljub je življenje tudi po letu 1954 teklo dalje. Nove razmere so ustvarile nov način življenja v državi, ki je prevzela upravo nad našimi kraji in ki končno le ni več temeljila na fašistični zakonodaji. Res, do Slovencev ni kazala ravno velike ljubezni, kljub temu pa se je

začetno malodušje polagoma umikalo in življenje je steklo po tirnicah, ki jih je začrtal novi čas. Naša skupnost se je vedno bolj vključevala v novi politični, družbeni ter upravni red in se mu prilagajala. Ni bilo ne lahko, ne enostavno, a drugače ni šlo. Oživele so spet mnoge organizacije, društva, ustanove in drugo. Med temi je bil tudi šport.

Tržaški Slovenci imamo za seboj že dolgo športno tradicijo, saj smo svoje prvo telovadno društvo, Sokol, ustanovili že leta 1869, po prvem prihodu Italije v naše kraje smo imeli zelo aktivno Udruženje slovanskih športnih društev, po drugi vojni pa smo svojo športno dejavnost razvijali v okviru Zveze društev za telesno vzgojo (ZDTV), ki pa ni bila samo slovenska, ampak v duhu tedanjega časa slovensko-italijanska organizacija. To pa so po povratku Italije razpustili in na področju slovenskega športa je tako prišlo do velikega vakuuma. V to praznino je z novim programom in lastnimi razvojnimi smernicami prvi stopil tržaški Bor, kot pobudnik širšega razvoja slovenskega športa v Italiji, na novih osnovah, ki so se bistveno razlikovale od onih, ki so veljale za ZDTV, močno pa so se zgledevale po načelih, ki so jih uveljavljali slovenski športniki v dvajsetih letih do prisilne ukinitve te dejavnosti in pa po tistih, ki so, seveda v drugačnem zgodovinskem in operativnem kontekstu, veljale za tigrovsko gibanje. To je pa pomenilo predvsem težnjo k oblikovanju novega športnega gibanja na izključno slovenski narodni osnovi (zaradi česar so morali glavni pobudniki te usmeritve požreti marsikateri grenki očitek). Naš šport je bil tako v novih razmerah naravnano predvsem narodnoobrambno, sama tekmovalna aktivnost pa je bila le sredstvo za dosego te usmeritve. Običajna športna ciljna vrednota, rezultat, je bil v tem kontekstu drugotnega pomena.

Tedanji obuditelji slovenskega športa v Italiji so se dobro zavedali, da je zgolj ukvarjanje s športom vrednostno nezadostno v njihovem prizadevanju za ohranjanje slovenske zavesti med mladino. Šport kot tak je bil predvsem od-

lično mobilizacijsko sredstvo, ki ni ustvarjal zgolj tekmovalcev, ampak tudi organizatorje, vaditelje in aktiviste, ki so tedaj še posebno primanjkovali. Prav v okviru prizadevanj za večjo narodno zavest mladih so zato v svoje tekmovalne programe vključevali tudi elemente kulture, kot npr. literarne in slikarske natečaje, orientacijske pohode z informativnimi nalogami iz našega narodnega življenja, v nagradni sklad so uvrščali tudi slovenske knjige, gledališke vstopnice, brezplačne naročnine na slovenske revije, časopise in podobno.

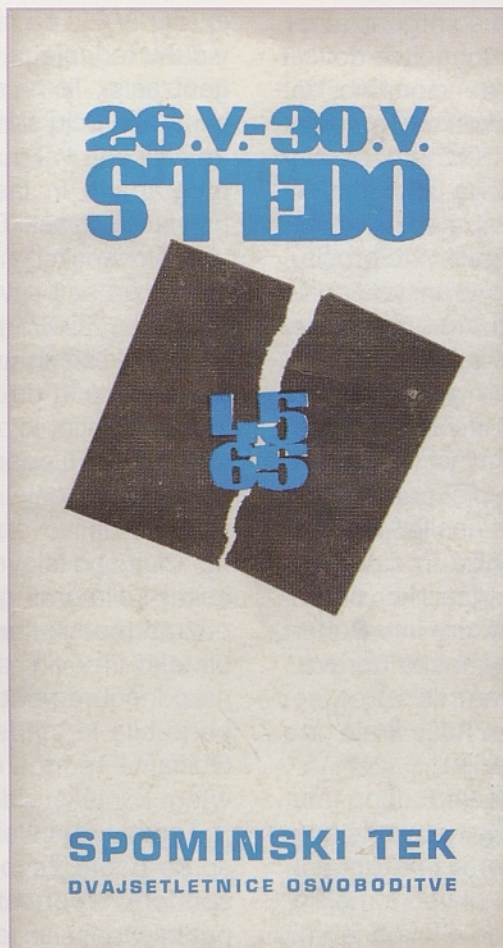
Naša mladina na Tržaškem in Goriškem je s svojimi začetnimi športnimi dnevi (in kasnejšimi tedni ter meseci) navdušeno in množično sprejela tak način obnavljanja slovenskega športa v naših krajih. Oživljala so stara in se rojevala nova društva, v pravem "partizanskem" vzdušju je tedaj s športom zaživela najštevilnejša slovenska organizirana dejavnost, čeprav so praktično vsi potrebni organizacijski ter tehnični kadri delovali izključno na osnovi improvizacije, voluntarizma ter samopobudništva. Res je kasneje vse to gibanje storilo zgodovinski korak z vključevanjem tudi naših društev v CONI, a je v svoji notranji strukturi odločno slonelo na slovenski narodnostni osnovi in je obenem zavestno zavračalo kakršnokoli obliko vnašanja strankarskih vplivov, katerekoli barve, v svoje delovanje. Strankarsko politiko, ki je tudi tedaj le ločevala duhove, je postavilo pred vrata. Odločilo se je za popolno enotnost svojega članstva in ni nikogar spraševalo po strankarski izkaznici, niti se ni podrejalo določenim apetitom, ki so nejevoljno (in včasih tudi zavistno) gledali na tak razvoj.

Toda tudi vse to še ni zadostovalo. Tedanja politična stvarnost je bila daleč od tega, kar so ljudje vendarle, čeprav ne vedno z javno deklarativnostjo,

želeli in pričakovali: nekaj, kar bi jih povezovalo na vrednotah, na katerih so v preteklosti gradili svoj narodni odpor proti fašizmu. Tako povezovanje pa je bilo tedaj še zelo težko. Del Slovencev se je politično vključil v italijanske stranke, druga stran je vztrajala v samostojnosti slovenske zamejske politike. Tudi delitve nekdanjega razkola za časa informbiroja niso bile povsem pozabljene. Ubežniki pred enostrankarskim režimom v Jugoslaviji (ki ga je večina domačinov brez zadržkov sprejemala) so bili v našem okolju, kjer so živeli in delovali, še vedno nekakšni sumljivi tujci. Nekateri med slednjimi so prinesli v naše kraje tudi "kranjski" model razlikovanja med vernimi in nevernimi, kakršnega so Primorci marsikdaj težko sprejemali, tudi verni. Če k temu prištejemo še pritisk italijanskega jezika, ki ni pojenjal le s strani oblasti, ampak niso niti levičarske stranke, ki so se proglašale za branilce slovenskih pravic, nikoli težile k temu, da bi se vsaj tisti njihovi (italijanski) aktivisti, ki so tako ali drugače prihajali v

stik s svojimi slovenskimi člani, potrudili, da bi se naučili vsaj nekaj slovensčine. Vse to je v tedanji mladi slovenski generaciji ustvarjalo, čeprav podzavestno, občutek podrejenosti, ki ni bil v skladu z dejstvom, da so Primorci izšli iz zadnje vojne kot zmagovalci, prevladoval pa je tudi občutek lastne nemoči, da bi pri tem kaj spremenili. Prav tega čutenja mladih pa tedanja starejša generacija naših političnih voditeljev ni zaznala ali pa jim ni pripisovala sposobnosti, da bi jo sami kakorkoli izrazili.

Prav vse to je pomembno doprineslo k odločitvi, naj dvajsetletnico osvoboditve proslavi slovenska zamejska mladina sama kot akter in edini ustvarjalec svojih odločitev ter dejanj, brez delitev, ki so bile "vsakdanji kruh" tedanjih naših političnih mož

Platnica brošure, izdane ob spominskem teku.

— srednje in stare generacije, brez jezikovne podrejenosti ali soodvisnosti, saj je bilo povsem jasno, da njeno vztrajanje na taki obliki prireditve, kot jo je kasneje oblikovala, ni bilo uperjeno proti antifašistom iz italijanskih vrst, ampak proti dejstvu, da bi sodelovanje z njimi potekalo teoretično in birokratsko res dvojezično, dejansko pa bi bili v vseh operativnih postopkih primorani tudi slovenski organizatorji govoriti italijansko. Večina mladih pa take vsiljene “dvojezičnosti” ni želela, ne hotela. Nad tem bi se morali zamisliti prav prijatelji Slovencev v italijanskih vrstah, pa se niso, ne tedaj, ne kasneje. In tega niso razumeli niti nekateri pripadniki naše skupnosti.

Ta nekoliko daljši opis tedanjega rojevanja in razvijanja slovenskega športa v Italiji ter njegove blti pa tudi vzdušja, v katerem je nastajal, je bil potreben zaradi lažjega razumevanja okoliščin, v katerih je prišlo do pobude za obikovanje proslave STEDO. Slednja je namreč v največji meri slonela na organizatorjih tedanjega športnega življenja, ki so pristopali k njeni izpeljavi z enako miselnostjo, kot je veljala v športu: nihče ni nasprotoval drugim “mešanim” proslavam, toda STEDO naj bi bil odraz samo slovenske počastitve žrtev, ki so padle za našo narodno svobodo. Glede na to, da so se sicer res tudi italijanski partizani častno borili proti fašizmu in nacizmu, je njihov boj vendarle veljal dosegi predvsem politične, ne pa lastne narodne svobode. Italijanski narod je bil za časa fašizma sicer politično zatiran, a ni bil zapisan narodni smrti. Slovenci pa smo to bili in je naš boj, partizanski in tigrovski, zlasti na Primorskem veljal predvsem narodni svobodi. Tedanja slovenska zamejska mladina, rojena že v vojnih ali povojnih letih je zato potrebovala tako prireditve, kateri bi iskreno prisluhnila in bi jo imela za svojo. To pa je bil tedaj le STEDO v obliki, kot je bil načrtovan in izpeljan.

Povsem razumljivo je, da je taka idejno-vsebinska usmeritev spominskega teka naletela na zelo različne komentarje tistih starejših političnih, strankarskih in drugih velmož, ki so hoteli ohranjati svoj nadzor nad mladino in njenim delom. Vsi so sicer pozivali k enotnosti, a so to razumeli vsak po svoje: vsi naj bi se združili le v njihovi politični opciji. In to naj bi bila enotnost, kot so si jo tedaj predstavljali. Mladim pa je bilo tako gledanje večinoma tuje. Z nekaterimi redkimi izjemami.

ZAMISEL

Zanimivo je, da prva zamisel o tem teku sploh ni zajemala proslavljanja dvajsetletnice osvoboditve. Že med pripravami na 7. slovenski športni teden, poleti leta 1964, so se organizatorji te manifestacije dogovarjali, da bi v naslednjem letu počastili le spomin na pred 35 leti umorjene štiri slovenske fante v Bazovici in to s posebno “Bazoviško štafeto.” Predlog za tako manifestacijo so že 27. avgusta 1964 izdelali pri ŠZ Bor, ki je bilo v tistem obdobju itak glavni nosilec celotne organizacije SŠI (Slovenske športne igre). Po tem predlogu naj bi bil tek “*simbolični dokaz kulturne in neprekinjene narodne enotnosti zamejskih Slovencev z matično domovino.*” Štafeta naj bi se pričela v rojstni vasi največjega primorskega pesnika Simona Gregorčiča v Vrsnem, kjer bi prižgali plamenico in jo ponesli do Gorice, da bi prenočila v eni izmed slovenskih ustanov. Naslednjega dne (predvidoma naj bi to bila sobota), bi prvi tekač krenil na pot iz Števerjana, kjer bi prevzel tudi posebno poslanico tamkajšnjega župana za vse župane slovenskih občin, skozi katere bi vodila pot te pobude. Tega dne naj bi tekači prišli do Nabrežine, od tam dalje pa v nedeljo zjutraj do Bazovice. Kratke postanke in proslave naj bi opravili povsod, kjer so bili občinski sedeži, le v Trstu pa v prostorih ene izmed prosvetnih ustanov. Glavna proslava naj bi bila seveda v Bazovici. Pobudniki so izmerili, da bi bila proga dolga 88 km (25 po Goriškem ter 63 km po Tržaškem) in bi na njej teklo prav toliko tekačev, ob vsakem še dve rezervi, ves čas pa bi trojico spremljal tudi avto. V celoti naj bi tek trajal osem ur in pol. Že jeseni pa je bila zamisel o “Bazoviški štafeti” presežena. Mnenja večine mladih so bila za to, da bi to pobudo razširili in združili s proslavo dvajsetletnice osvoboditve, kar se je tudi zgodilo. Pri ŠZ Bor so tako sestavili osnutek za izpeljavo združene proslave bazoviških žrtev ter dvajsetletnice osvoboditve, ki je bil v bistvu podoben “Bazoviški štafeti.” Na tej osnovi se je zgodaj spomladi 1965 začelo organizacijsko delo. Z odločitvijo o proslavljanju obletnice osvoboditve pa se je celotna prireditev za nekatere idejno nagnila nekoliko “na levo,” saj se je druga politična opcija nagibala bolj na stran proslavljanja le Bazoviških junakov, v strahu, da bi celotna manifestacija z novo vsebino ne izzvenela preveč “rdeče.” Vse to je v nasled-

Alojz Rebula

Od Kanalske doline do Bazovice

Kdo je prišel na to zamisel: štafeta mladih slovenskih športnikov, ki naj ob dvajsetletnici obere ves najzahodnejši pas slovenstva od Kanalske doline do morja in ki naj končno v Bazovici vrne palico vsem tistim, ki so jo dali nam za ceno sebe?

Štafeta zvestobe, ki naj zajame v enem samem ljubečem spletu rok ves lok našega zelenega Predalpjja, preoddana od živega do živega, dokler se ne upokoji v roki našega neznanega Mrtvega.

Kaj je še ob tem srečanju med življenjem in smrtjo?

Ves pokoj tebi, naš neznan Mrtvi.

Izšel si iz semena izkrvavljenega naroda, da se v polnočni uri domovine, Evrope in sveta razcveteš v rožo zadnjega žrtvovanja. Mirni sin mirnega naroda, ki se ne bi bil smel bati Nemeze, saj ni imel za sabo ne nasilnih podjarmljenj ne trgovine s sužnji ne nečistovanj diplomacije ne genocidnih poželenj: in ki mu je bil vendar - po kako nedoumljivi režiji Sile, ki ravna vzvode zgodovine! - dodeljen v pitje kelih nalit čez rob. Ste brali seznam umorjenih v Rižarni? Nedvoumnost priimkov nam kaže, da ko bi vsi ti danes vstali iz svojega pepela, bi tržaška Rižarna govorila slovensko. Tihi sin naroda, ki svojih velikankov nisi prepoznal v konkvistadorjih, ampak v pesnikih, pa si moral še v večjem sorazmerju kot drugi okusiti, kaj zmore človek, kadar ga preraste zver. Kmet, ki si si trgal svoj kruh iz beneškega in tolimskega laza, iz kolonskega goriškega brda, iz kraških plitvin, iz istrske goličave. Delavec, ki si kuhal svojo besno proletarsko vero v pravico v rajbeljskem rudniku, v nabrežinskih kamnolomih, v tržaški ladjedelnici, v tržaški železarni. Neburžujski študent, raztrgan v svojem kosovelovskem snu o bodočnosti med Kristusom in Marksom, a s Prešernom v srcu. Ljudski duhovnik, razpet med vdanostjo hierarhiji,

njih tednih in mesecih ustvarjalo med organizatorji določene napetosti, vendar do zrušenja zamisli o skupni proslavi ni prišlo. Vsaka stran je pristala na kompromise (na nekatere tudi s stisnjenimi zobmi), ki so omogočili ohraniti enotnost. Tudi ko je organizacija teka že nekako stekla, so prihajale z ene ali druge strani še vedno zahteve za razne večje ali manjše "korekture." **Iz določenih krogov je prihajalo celo do obtožb z nacionalizmom in iredentizmom**, drugi so očitali popustljivost "rdeči" strani. Vsa ta "pogajanja" na ravni pripravljalnega odbora so bila neredko razgreta do nevarne mere. Ker so nekatere posamezne organizatorje v odboru uporabljali vplivni ljudje iz raznih strank in gibanj kot svoje glasnike, zlasti ko so tekale razprave o tem, kdo in kaj bo govoril na osrednji proslavi v Bazovici ter kakšna bo njena vsebina. Prišlo jer celo do groženj, ki bi - če bi jih uresničili - lahko spravile v nevarnost celotno prireditve.

Toda stvari so k sreči stekle drugače. Večina organizatorjev se je zavedala, da STEDO ni osamosvojena, zgolj sebi in ničemer drugemu

namenjena proslava. Bil je vendarle tudi del širšega gibanja predvsem športne mladine (čeprav so k njemu pristopali tudi drugi). Bil je del njenega gledanja na obliko lastnega delovanja, bil je njen "proizvod" in če bi pri taki njegovi vsebinski usmeritvi organizatorji popuščali temu ali onemu pri tej manifestaciji, bi to posredno imelo hude posledice tudi za celotno športno gibanje. Kjer bi bilo to mogoče - in marsikje je bilo - bi v takem primeru gotovo prišlo do "razparceliranja" tudi športnega gibanja, kako ugodno bi bilo to pa si ni težko predstavljati. Nekaj takega se je dogajalo v Gorici, v Trstu pa so se skušali za vsako ceno temu izogniti. Tudi tisti, ki so s svojimi političnimi pomisleki posegali v vsebinski del prireditve, so sčasoma očitno spoznali, da stvari ne kaže preveč natezati, zlasti ker je večina organizatorjev trdno vztrajala na svojih stališčih in načelih: prireditev mora biti v celoti počastitev primorskega partizanskega boja, sklepna proslava ob spomeniku v Bazovici pa naj simbolično poveže NOB in tigrovsko gibanje v sklop enakovrednih prizadevanj Slo-

ki ni bila zmerom zvesta Besedi, in med vdanostjo narodu, katerega edini izobraženec si ostajal.

Samo koprena je med življenjem in smrtjo.

In samo za hip je ta štafetna palica v naših rokah, da jo preoddamo za nov hip sinovom in za nov hip vnukom.

Naj se ta hip, ki je zdaj naš, napoji ob spominu na ceno, s katero smo bili odkupljeni vsaj v osebno svobodo, vso našo človeško in slovensko zavestjo.

Napišimo na to štafetno palico: človek.

Ne dajmo se slepiti od naličij.

Dachau, Mauthausni, Rižarne, vse to je obstajalo že prej, preden je postalo naelektrena žica, plin in krematorij: vse to je bilo le nujna zgodovinska projekcija Dachauov, Mauthausnov in Rižarn, ki so obstajale že prej - izdelane do popolnosti v svojih krvavih maketah - v srcih, ki so se zapisala sovraštvu.

Napišimo na to štafetno palico: slovenstvo.

Tudi pri tem se ne dajmo slepiti.

Zavestno sprejeti slovenstvo, to se pravi zavestno sprejeti boj, pri katerem je ves potencial tega sveta - število, sredstva, vpliv - v skladišču nasprotnika. In vendar smo po tisočletju še živi. To pomeni, da vso to dobo tudi naše skladišče ni bilo prazno. Da je bilo celo nabito z nečim, kar je odtehtalo Goljatovo. Slovenski David ve za formulo tega orožja: ime ji je - zvestoba.

Zvestoba, ki ji takšen vekovit neenak boj da lahko vse možnosti razpona do mirne zavesti, da lahko pomeni sprejeti slovenstvo - sprejeti heroizme, z vso žrtvijo, a tudi z vso ceno, ki jo ta pojem vključuje.

S takšno štafetno palico v roki se nam ni bati ničesar.

Naj bi pomenila prodor iz preteklosti fanatizma v novo bodočnost: v strpnejše medslopevske odnose, v novo širino, v vso možno sproščenost.

In kdo je bolj poklican, da izvede ta prodor, kakor naši mladi?

S Prešernom v srcu, odprti sočloveku, odprti zgodovini.

Trst, 24. 5. 1965

vencev na Primorskem za svojo narodno osvoboditev. In to naj bi se odražalo tudi v govorniškem in programskem delu proslave.

PRIPRAVE

Same organizacijske priprave na STEDO lahko razdelimo na dve obdobji.

V prvem, daljšem, je oblikovalo zamisel o prireditvi ter sestavljalo osnovne predloge za njegovo izvedbo predvsem SZ Bor. Slednji je vso pripravljeno dokumentacijo predal nato organizacijskemu odboru, ki se je sestel sedemkrat, kar je sodilo že v drugo organizacijsko obdobje. To obdobje je bilo za izpeljavo tako velike prireditve izredno kratko, saj ni trajalo niti mesec dni. Priprave so lahko stekle v tako kratkem roku zato, ker se je vsa prireditve v celoti naslonila na že uveljavljeno in organizirano aktivistično osnovo tedanjih vsakoletnih slovenskih športnih iger, tedaj najbolj razvejane in najbolj razširjene zamejske manifestacije. Odbornike so v

veliki večini delegirala društva, ki so se udeleževala SŠI. Prva seja glavnega odbora, vseh je bilo sedem, je bila 4. maja v Kulturnem klubu v Ul. Geppa 9, vendar so se odborniki po drugi seji preselili v Kulturni dom, kjer je Križmančič sprejel honorirano mesto tajnika, z vsakodnevnim uradovanjem od 17. do 21. ure, koordinator dela urada pa je bil Sergij Lipovec. Ta ukrep je bil neobhodno potreben zaradi obilice uradniškega dela (dovoljenja, pisma, vabila itd.), ki bi ostale odbornike preveč bremenilo.

Na tej seji še niso določili tehničnih komisij, kar se je zgodilo šele na drugi seji. Goriški organizacijski pododbor se je prvič sestel šele 14. maja. Vse pa kaže, da tržaški odborniki tedaj niso gojili prevelikega zaupanja v organizacijske sposobnosti Goričanov, saj so za primer, da bi na Goriškem prišlo do krize, pripravili za to področje še svoj lastni rezervni prireditveni scenarij. Taki dvomi Tržačanov so gotovo sloneli na dejstvu, da je bil na Goriškem tudi sicer dialog med katoliško in laično stranjo mnogo težji kot na Tržaškem, če ne včasih celo skoraj nemo-

goč. Kljub vsemu so tudi Goričani resno popri-
jeli za delo, glavni delež pa so pri tem gotovo
imeli organizatorji iz Štandreža.

Glavni prirediteljski odbor, ki je pripravljal in
vodil celotno manifestacijo so sestavljali: Darij
Cupin, Marjan Černic, Rafael Dolhar, Odo Ka-
lan, Dušan Košuta (kot predsednik SZ Bor),
Bruno Križman, Karlo Nanut, Karel Primožič,
Saša Rudolf, Stojan Spetič, Vito Svetina, Mar-
jan Terpin in Livij Valenčič.

Sej glavnega odbora so se poleg njegovih
članov običajno udeleževali tudi nekateri člani
posameznih komisij, ki so enakopravno pose-
gali v razprave o raznih organizacijskih vpraša-
njih.

Na drugi seji 6. maja so odborniki sestavili
osem tehničnih komisij (v mastnem tisku je na-
veden vodja posamezne komisije), in sicer na-
slednje:

DOVOLJENJA: **Odo Kalan**, Vojko Mijot;

TEK: Sergij Lipovec, Pavel Vidau, Sergij
Bandelj, **Bojan Pavletič**, kasneje še Mario Šu-
šteršič, ki je bil po proslavi v Bazovici določen
tudi za inventarista oz. "likvidatorja" prireditve;

PROPAGANDA: Igor Kosmina, Lojze Abram,
Saša Rudolf, Bojan Pavletič, kasneje še Mario
Magajna in Tom Marc (Kosmina je odstopil);

KULTURA: **Stojan Spetič**, Sergij Pahor, Ma-
rij Maver, Gianni Kokorovec, Vlado Klemše;

ŠPORT: Davorin Tavčar, Vojko Mijot, **Bruno
Križman**;

NABIRALNA AKCIJA IN BLAGAJNA: Danilo
Lovrečič, **Darij Cupin** (kasneje je Lovrečiča na-
domestila Maja Pertot);

TEHNIKA: Franko Fabec, Karleto Avgustin-
čič, **Inko Starec**, **Vito Svetina** (kasneje **Darij
Cupin**, ki je nadomestil Svetino);

ZVEZA Z GORICO: **Darij Cupin**, Dušan Čer-
ne, Marjan Černic, Bojan Pavletič, (kasneje še
Vito Svetina);

Boris Pahor

Mladina, našla si pravo pot!

*Večje suženjstvo me je krivilo,
toda poglej: raven sem stal!*
Srečko Kosovel

*Mislím, da naši skupnosti ni bilo mogoče pokloniti darila, ki bi bilo dragocenejše, kakor je bila novi-
ca, da se bodo mladi ljudje sami, posebej po svoje oddolžili spominu vseh, ki so izgubili sončno svetlo-
bo, zato da bi mi danes ne tavalí v temi.*

*Darilo, sem rekel. Da, zakaj vse lepe in spoštljive slovesnosti, vse ganljive proslave so v bistvu še
zmeraj stvar preteklosti, če njihove najgloblje resnice ne prevzame mladina, če je ne cepí in se z njo ne
oplemeniti.*

*Naša resnica pa je dobesedno vstala od mrtvih, zato ne prenese uradnih rok ne kolkovanih listin ne
standardnih besed. Naša resnica je neukročena kakor burja, neučakana kakor spomladanski sok. Zato
njena kal lahko požene samo v čistém srcu, v mladih celičnih jedrih, kjer zgoščene čakajo prvine pra-
starega rodu.*

*Da, naša resnica se je rešila načrtnega rodomora, kakršnemu takrat ni bila izpostavljena nobena
narodna skupnost v Evropi. Zakaj pri nas so preganjači nenehno prežali za neumrljivim fantomom, za
tistim drugim, ki je v nas, v naših dušah in srcih, za nevidnim, ki ni bil dosegljiv ne z manganelom ne z
oljem. Bil je to sadističen lov, vendar se je kljub gorečim grmadam slovenskih knjig, kljub strelom v
božjih hramih in drgnjenjem znamenj slovenstva s čel naših ranjkih slovenska beseda zmeraj znova
izmikala poginu in se posmehovala črnemu hudobcu.*

*In bila je zasluga mladine, da so sredi puščave, v katero je bila spremenjena naša usoda, spet začele
poganjati klice življenja. Mladina je vztrajala v zvestobi in ponosu pri Sizifovem delu, ki je terjalo zme-
raj nove, neusahljive zmožnosti žrtvovanja.*

OSREDNJA PROSLAVA: Livij Valenčič, Vito Svetina, **Odo Kalan** (kasneje še Vojko Mijot, Valter Brus, **Janko Starc** in **Silvij Tavčar**, ki je kasneje namesto Kalana prevzel vodstvo komisije).

Določili so tudi glavne smernice pri označevanju te manifestacije, ki so bile:

1. organizator proslave je Koordinacijski odbor slovenske mladine;

2. povod za proslave je 20-letnica zmage nad fašizmom (na naslednji seji so dodali še "in nad nacizmom");

3. proslavlja se odporništvu proti fašizmu.

Glede teh točk je bil odbor bolj ali manj enoten. Zataknilo pa se je že pri prvem predlogu za ime govornika na sklepni proslavi v Bazovici. Predlagana sta bila Filibert Benedetič in Darko Jagodic, ker pa se prisotni niso mogli enotno sporazumeti ne za enega ne za drugega, so prenesli to točko na prihodnjo sejo. Tudi prvi

predlog za pevski del programa ni bil sprejet. Ta je vseboval te pesmi: *Na juriš*, *Pesem 14. divizije*, *Komandant Stane*, *Zdravljica*, *Le vkup uboga gmajna* in *Kosec koso brusi*. Po daljšem in zagretem razpravljanju so ta predlog precej otesali in na pladnju so ostale le večinoma manj partizansko obarvane *Zdravljica*, *Le vkup uboga gmajna* ter *Kosec koso brusi*. Ker so nekateri vztrajali vsaj še pri pesmi *Na juriš*, so sklenili o tem delu proslave govoriti še enkrat na naslednji seji. Bolj partizansko usmerjena stran se je ob takem izboru pesmi očitno čutila prikrajšana.

Kar se tiče vabil na sklepno slovesnost, je bilo na drugi seji odločeno, naj bi povabili vse slovenske organizacije in organizirane skupine, ki imajo v svojih vrstah mladino, osrednje slovenske organizacije ter določene posameznike. Prvi seznam povabljenec je upošteval le tržaško področje. Povabljenih je bilo 5 športnih društev, 24 prosvetnih, 15 takih, ki so delovala na različ-

In zasluga tedanje mladine je bila, da je takrat Evropa obstrmela pred prvimi junaki, ki so padli zavoľjo vere v človekovo dostojanstvo in narodovo samobitnost.

Šele dosti kasneje so se drugi narodi spoznali z zlom, ki je bilo dvajset let kakor polip poveznjeno nad nami; a takrat se je hudobija že razrasla v pošastno apokalipso, ki ji pravimo druga svetovna vojna.

Saj neumestno bi bilo, ko bi ob strahotah te proklete dobe skušali govoriti o kakem prvenstvu, vendar bi morebiti le ne škodilo, če bi spet obesili na vidno mesto podatke o krvi, ki jo je naš majhen narod daroval za rešilno transfuzijo na smrt bolni Evropi.

Prav te dni so prišli na dan podatki o tržaški tovarni smrti: sezname so zadosti zgovorni.

Gotovo, mladim ljudem se tako pošasten privid po pravici upira, a prav je, da si vtisnejo v zavest podobo tega neizmerne gorja, ker samo tako bodo znali varovati svojo prihodnost.

Vendar pa je bil nesrečni čas, ki se je zaključil pred dvajsetimi leti kljub krvi in pepelu tudi čas vere in upanja. Zakaj takrat je prastara ljubezen do rodne zemlje, do domovine, ki da človeku jezik in značaj, ljubezen do šeg in navad, ki prehajajo iz roda v rod, kakor se iz roda v rod preliva kri davnih dedov, ljubezen do rodnih prvin pravim, je takrat planila na dan in se postavila po robu jeklenemu valu novega barbarstva.

Sredi zasuznjene Evrope pa so se slovenski ljudje še posebej zavedeli, da e so skoz dolga stoletja pasivno sprejemali vsiljeno zgodovino, morajo zdaj začeti z zavednim ustvarjanjem prihodnosti.

Zato so naši junaki šli pred puške, padali v boju po gozdovih ali pa segnili v taboriščih predvsem za slovensko besedo, za nadaljevanje Trubarjevega, Prešernovega, Cankarjevega, Kosovelovega izročila.

A prav zato smo danes spet zamišljeni pred vprašanji, ki jih prihodnost znova postavlja pred nas. Kajti slovenski človek živi danes kakor včeraj na prepihu svetovnih cest; slovenski človek mora danes kakor včeraj skrbeti, da se bo življenjski sok pretakal po vseh, tudi po oddaljenih in pretisnjenih udih narodovega telesa.

Da, naša dolžnost se nadaljuje.

Edino pa, kar nas je ob misli na našo jutrišnjo usodo vsa ta leta krepilo, je bilo zaupanje v mladi rod.

Danes lahko rečemo, da se to naše upanje ni izjalovilo.

Mladina razločno vé, kaj terjata od nje zvestoba in ponos.

Mladina, našla si pravo pot!

Trst, 24. 5. 1965

nih področjih in 14 župnikov oz. duhovnikov. Ta seznam so na tretji seji dopolnili še z 21 imeni, kar je pomenilo, da je bilo odposlanih skupno okrog 80 vabil. Na drugem, dopolnilnem seznamu predlaganih za vabila pa so se poleg slovenskih pojavila tudi imena nekaterih italijanskih političnih strank (PCI, PSI, PSIUP, Independentisti, UGI). Zanimivo je, da so tudi slovenske organizacije kot SKGZ, Slovenska skupnost, ob teh pa še prosvetne organizacije iz ulic Geppa, Capitolina, Donizetti in Machiavelli (torej politično obarvane), pristale šele na drugem dopolnilnem seznamu povabljenecv. Bilo je očitno, da manever organizatorjev, ki so zaradi strahu pred nevarno konfrontacijo obeh nasprotnih političnih opcij, ki bi lahko ogrozila potek prireditve, hoteli izločiti vse tedanje izrazito strankarsko obarvane sile, ni uspel. Pri zahtevi, da je treba tudi te strani povabiti na prireditev sta obe sicer močno nasprotujoči si strani, leva in desna, pokazali presenetljivo enotnost.

Tretja seja 10. maja je bila bolj tehničnega značaja. Odbor je med drugim odločil, da je treba povabiti na prireditev vse zamejske Slovence brez diskriminacije, vendar ne sme pri tem noben odbornik ukrepati na svojo roko. Od komisij je tudi zahteval, da vodijo o svojem delu izčrpne zapisnike. Največ časa so posvetili izpeljavi štafetnega teka. Določili so, da mora biti zadnji tekač vzoren slovenski mladinec, uspešen v šoli in dober športnik. Izbira je tako padla na Borovega atleta Stojana Sancina, za njegove sotekače v zadnji izmeni pa so bili določeni še **Nadja Danev** (skavti), Nadja Švab (Bor), Radivoj Čač (Bazovica), Vladislav Komar (Bazovica) in Milan Pahor (taborniki).

Sklenili so tudi izdelati votlo štafetno palico iz borovega drevesa, ki bi ga simbolično posekali na gmajni v Bazovici. Vanjo bi vložili posebno spomenico, katere vsebino bi prebrali povsod, kjer bi se tekači ustavili. Spomenico je na pergamentu napisal Goričan **prof. Šuligoj**. Po proslavi naj bi palico hranil Bor, spomenico pa Študijska knjižnica. Skrb za izdelavo palice je prevzel Palčič, ki je skupno z Goričanom **Cejem** tudi pripravil osnutek za uradni znak prireditve. Palico so v tednu pred začetkom štafetnega teka izpostavili v izložbi Tržaške knjigarne.

Slednja je bila izdelana iz borovega debla, ki so ga mladinci simbolično posekali v Bazovici. Palico je izoblikoval in okrasil prav Palčič.

Na tej seji je bil sprejet tudi sklep o uradnem

nazivu prireditve: Spominski tek dvajsetletnice osvoboditve (STEDO).

Propagandni odsek je predstavil osnutek priložnostne brošure, v kateri so bili med drugim predvideni pozdravna članka obeh najvidnejših tržaških slovenskih književnikov Alojza Rebule in Borisa Pahorja, spored teka in sklepne prireditve ter seznam krajev, kjer so pokopani padli partizani. To je bil dotlej najpopolnejši navedek padlih borcev v zamejstvu (skupno 2.014). Stroške za to publikacijo je krilo 24 slovenskih podjetij.

Imenovana je bila posebna ekipa (S. Cesar, **Magajna, Adamič, Žerjal**), ki je imela nalogo posneti o prireditvi barvni film.

STEDO naj bi počastili tudi z več športnimi prireditvami (nogomet, košarka, namizni tenis). Koordinator tega programa je bil Križman.

Tehnična komisija je za razne aparature prosila Prosveto in Slovensko skupnost.

Spetič je predložil načrt za osrednjo proslavo v Bazovici, ki je predvidel štiri pesmi (*Le vkup, le vkup..., Hej brigade, Zdravljico in Bazoviško*), katere naj bi zapel moški zbor Prosek-Kontovel, z recitatorji pa naj bi sodelovali eksperimentalni Slovenski oder, Radijski oder in Slovensko gledališče. Z Bazoviško so kasneje nastopile težave, ker je zbor ni znal.

Kar se govornikov tiče, je bilo odločeno, naj bi bili povsod mladinci, v krajih, kjer so sedeži občin, pa tudi tamkajšnji župani oz. v posameznih vaseh vaški predstavniki.

Ker odbor ni razpolagal z nobenimi denarnimi sredstvi, je poslal na številne naslove prošnje za prostovoljne prispevke. Odziv sicer ni bil velik, vendar je bilo z nabiralno akcijo zbranega dovolj denarja za tekoče in najnujnejše stroške.

Enajstega maja se je sestal tudi pododbor za organizacijo teka, ki je podrobno obravnaval ta del manifestacije in potrdil ali dopolnil seznam odgovornih za posamezne odseke, 15. maja pa se je zbrala tudi tehnična komisija, ki si je zagotovila postavitve odra od Slovenskega gledališča, od Slovenske prosvetne zveze pa druge potrebne rekvizite. Gledališče je tudi obljubilo, da bo ob priložnosti te manifestacije pripravilo posebno predstavo z naslovom Partizanski večer.

Četrta seja 13. maja je imela na sporedu predvsem poročila posameznih komisij. Ker iz Gorice niso prihajale ravno vzpodbudne vesti, so se organizatorji odločili za pot na Goriško.

Pri tem je celo prof. Kacin, čeprav prepričan protikomunist, obljubil, da bo posređoval pri goriških katoličanih, da bi primerno pristopili k organizaciji prireditve glede na to, da so bili med njimi večji pomisleki do določenih oblik prireditve, kot v tržaških katoliških krogih.

Spisana je bila vrsta prošenj za razna dovoljenja (Vojaško okrožje, Gasilci, Sile javne varnosti, SIAE, Občina Trst za prostor in Tehnični urad, Kvestura, Davčni urad, Šolsko nadzorništvo za izobešanje lepakov v šolah itd.).

Odbor je tudi naročil **Sergiju Pahorju** in **Valenčiču**, naj stopita v stik z duhovniki ter se dogovorita za maše na Tržaškem v Škednju, Rižarni in Bazovici. Pahor je tudi predlagal, naj bi prenesli štartno mesto štafetnega teka od Belopeških jezer na Višarje. Njegov predlog je obravnavala komisija za tek, a ga zaradi organizacijskih težav, ki bi pri tem dodatno nastale, ni mogla sprejeti.

Brez pomembnejših težav je potekala sestava častnega odbora, katerega so sestavljali:

Marija Bernetič, Andrej Budal, Jože Češčut, Kilijan Ferluga, Dušan Furlan, Jelka Gerbec, Mihael Guštin, Jože Guštin, Andrej Jarc, Jože Jarc, Dušan Košuta, Drago Legiša, Dušan Lovriha, Andrej Makuc, Ivo Marinčič, Boris Pahor, Jože Pečenko, Hermengild Podveršič, Boris Race, Alojz Rebula, Saša Rudolf, Marija Selič, Karel Šiškovič, Jože Škerk, Vekoslav Španger, Ljubo Štoka in Avgust Šfiligoj.

V njem so bili vsi slovenski župani in poslanci, vidni slovenski predstavniki strank in krovnih organizacij ter nekateri partizanski borci in predstavniki upornikov iz tigrovskega obdobja. Organizatorji so kot predstavnika duhovščine povabili tudi dr. Jakoba Ukmarja, vendar je v prijaznem pismu, v katerem je zaželel uspešno izpeljavo te manifestacije, vabilo odklonil z obrazložitvijo, da se kot duhovnik načelno ne udeležuje nobe-

ne politične prireditve. Sodelovanje v tem odboru sta odklonila tudi Jože Jamnik in Andrej Renner.

Bolj živahna razprava se je razvnela ob predlogu za okrasitev odra v Bazovici. Prvotno je bilo namreč odločeno, da bi ga okrasili z veliko slovensko kokardo, čemur je Svetina odločno nasprotoval iz načelnih vzrokov. Predlagal je odrsko kombinacijo barv, a odbor je to vprašanje po daljšem neplodnem razpravljanju prenesel na prihodnjo sejo.

Na peti seji 16. maja so bili na sporedu tekoči organizacijski problemi, največ časa pa se je razprava sukala okrog obeh piscev pozdravnih člankov v brošuri. Nekateri odborniki so namreč izrekli pomisleke o njuni prisotnosti v tej publikaciji, ker nista bila - mladince. Teško je reči sodbo o taki ozkoglednosti in o tem, kako je do nje prišlo ter zakaj se je pojavila na dnevnem redu šele v trenutku, ko je brošura že šla v tisk. Verjetno pa to ni bila samo ozkoglednost teh odbornikov.

Tudi na šesti seji 20. maja so obravnavali pretežno tekoča organizacijska vprašanja, na naslednji, sedmi in zadnji 27. maja, ko so bili tekači že na progi, pa je le malo manjkalo, da se ni celotna organizacija te manifestacije sesula. Del odbornikov se namreč ni zadovoljil le s tem, da so bile povabljeni na sklepno prireditev tudi nekatere italijanske stranke in organizacije, ampak je zahteval, da morajo tudi predstavniki italijanskih borčevskih organizacij spregovoriti na govorniškem odru. Taka zahteva je bila kajpak povsem zunaj prvotnega koncepta sklepne

proslave. Katoliška stran je vztrajala pri tezi, da proslavljamo tudi bazoviške žrtve, ki nimajo nobene zveze z italijanskimi partizani. Iz iste strani so prišle tudi obtožbe, da je vsa prireditev obarvana preveč jugoslovansko in premalo slovensko. Ker je po drugi strani tako stanje blokiralo nekatere odločitve in zahtevane predloge, so nekateri odborniki

Polaganje vencev na spomenik bazoviških junakov ob zaključni prireditvi (foto M. Magajna)

tako iz laičnega kot iz katoliškega kroga zagrozili celo z izstopom iz odbora, kar bi seveda potegnilo za seboj ves tisti del organizacijskega stroja, ki je stal za temi odborniki. Ko so se duhovi končno le nekoliko umirili, je prišlo v zadnjem trenutku do kompromisnega sklepa, naj se italijanskim partizanskim organizacijam pošlje le obvestilo o proslavi, ne pa dovoli spregovoriti. Izjemo so tu predstavljale Milje, kjer je nekoliko popustila tudi stran, ki je zagovarjala le slovensko besedo na celotni prireditvi. Verjetno pa je najhujše preprečilo prav dejstvo, da so bili tekači že na poti. Vsekakor je del odbornikov to občutil kot poraz svojih stališč.

Do druge delitve duhov je spet prišlo ob izboru govornika in sestavljanju programa proslave v Bazovici. Predloga, da bi bil slavnostni govornik dr. Tončič, tedaj najbolj sprejemljiva slovenska politična osebnost za vse, odborniki soglasno niso sprejeli, prav tako pa ne kasneje predlaganih Rebule in Pahorja, ker niso sodili v vrste mladih. Slednji so pač želeli sami izpeljati celotno prireditev, tudi govorniški del. Prav tako se odbor ni mogel enotno sprijazniti s predlogom, da bi govoril Benedetič ali da bi bila govornika dva, iz vsake politične opcije eden. Prav tako ni ne ena ne druga stran sprejela predloga, da bi Benedetič napisal slavnostni govor, katerega bi prebral nekdo drugi. V časovni stiski je bil končno sprejet kompromisni sklep, naj bo na govorniškem odru predstavnik ŠZ Bor, ki je bilo glavni pobudnik te manifestacije, in določen je bil njegov član Odo Kalan.

Čeprav je slovenska javnost imela vtis, da je pobuda za enotno mladinsko spominsko proslavo zbudila v vseh krogih veliko zadovoljstvo, je bil tak vtis varljiv. Prav do zadnjega dne so se znotraj organizacijskega odbora kresale nevarne iskre in ni bilo težko zaznati, da so imele pravi izvor nekje drugje, ne med pobudniki. Kar se tiče samega teka, sicer ni bilo večjih razhajanj, saj je bilo to zgolj tehnično vprašanje, vse drugačno vzdušje med odborniki pa je zavlada- lo, ko so obravnavali bolj politično obarvana vprašanja.

Če bi v grobih črtah zarisali tedanje stanje v odboru, lahko rečemo, da so se njegovi člani svetovnonazorsko ves čas delili na tri dele: na katoliško, laično in sredinsko komponento. K sreči so bile vse tri številčno dokaj uravnovešene in tako ni mogla nobena s svojimi argumenti izrazito prevladati nad drugimi.

(konec prihodnjič)

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da se je celjska Mohorjeva družba s svojim uredništvom in svojo knjigarno v Ljubljani z Resljeve ceste 11 sredi decembra preselila v Nazorjevo ulico 1 v strogem centru mesta...
- da je zdaj na slovenskem Koroškem 262 dvojezičnih učiteljev, na gimnaziji pa okrog 500 dijakov...
- da je bilo doslej v trinajstih letih v slovenski vladi imenovanih že trinajst sekretarjev za Slovence po svetu...
- da bodo v Avstriji kmalu izdani potni listi tudi s slovenskim besedilom, ker je pač slovenščina eden izmed uradnih jezikov Evropske zveze...
- da je bil nemški general Jeschonnek, ki je bil v samem vrhu Hitlerjevega letalstva, Slovenec iz Savinjske doline (Ježovnik) in da je verjetno prav on posređoval polkovniku Vauhniku, jugoslovanskemu vojaškemu atašeju v Berlinu, zaupno novico o nemškem napadu na Jugoslavijo...
- da so Rusi zaradi kajenja prvi na svetovni lestvici po številu možganskih in srčnih kap, drugi za njimi pa so Srbi, tem pa so blizu Hrvati...
- da je med Britanci najbolj bran dnevnik The Sun, ki izhaja v nakladi 3,3 milijona izvodov...
- da je Žarko Petan v svojem članku "Tito in Stepinac" (Nova revija, avgust-september 2005) zapisal, kako je v dneh, ko so si Judje morali za drag denar kupovati v sramotilne namene rumeno judovsko zvezdo, videl metropolita Stepinca, pozneje obsojenega kot podpornika nacizma, "kako je v nemara najbolj sprijenem birokratskem uradu vseh časov revnim Judom kupal rumene judovske zvezde"...
- da je pred kratkim umrl pesnik Dane Zajc, ki je veljal za predstavnika nihilizma, nekaj mesecev pred smrtjo napisal v reviji Ampak krščansko intoniran uvodnik...
- da je knežji kamen na Gosposvetskem polju, o katerem so tekale polemike med Slovenijo in Avstrijo, del rimskega stebra v grškem slogu...

Irena Žerjal

Sedeminštirideset pesnic

Izšla je ANTOLOGIJA SLOVENSKIH PESNIC, njen drugi del, namreč. Tako, kot je bilo v prvi knjigi te antologije prisotnih kar veliko pozabljenih, a svojčas pomembnih in priljubljenih pesnic, tako je tudi tokrat. V prvi knjigi so bile objavljene čudovite pesmi Dore Gruden, sestre bolj znanega pesnika Iga Grudna. Da bi brez strahu in predsodkov sestavljali izbor, ne pride vsakomur na misel, kaj šele da bi kaj takega udeležili! Toda, v tej antologiji, ki izhaja pri založbi Tuma v Ljubljani, je napravila izbor Irena Novak Popov s pravičnim prikazom tržaškega in goriškega sveta. Reprezentativno so predstavljene Ljubka Šorli, Marija Mijot, Bruna Marija Pertot, Irena Žerjal, Neva Rudolf, kakor tudi tiste pesnice, ki so bile rojene v Trstu, a so zaradi preganjanja v dvajsetih letih tudi pozneje ostale v Sloveniji. Skratka, v antologiji so prisotne vse tiste, ki so s strahospoštovanjem in idealizmom 'klepale' poezije, jih občasno objavljale ali pa o tem hrepenele potihno in naglas.

Vsebinsko najbolj pretresljive poezije so taboriščne, napisane v nacističnih lagerjih ali pozneje. Te vnebovpijoče bolečine čutimo v pesmih Erne Muserjeve, Katje Špurove in Vere Albrehtove.

Platnica prve knjige Antologije slovenskih pesnic.

Sodobne dileme, tudi take, ki so nerešljive, a vseeno povzročajo težko trpljenje, so trajno prisotne v metaforiki in vsebini različnih slogov skozi čas. Ena najbolj znanih predstavnic slovenskega pesništva Lili Novy je v obdobju med obema vojnama sestavljala samonikle pesmi z jedrnatim izrazjem in ekspresionističnimi triki, nekoliko ubrajnejšo, bolj Gradnikovi podobno poezijo, je v predvojnih in povojnih literarnih revijah objavljala Vida Tauferjeva, ki je z Novyjevo ustvarjala tudi skupne igre za mladino.

Sopotnice novih pesniških slogov in vizij se pojavijo v petdesetih letih prejšnjega stoletja. Poetinje, ki so v Naši sodobnosti, Novem svetu, Reviji 57 in pozneje, v šestdesetletju, objavljale v Perspektivah, so enako in istočasno kot moški predstavniki slovenske poezije odvrgle izrabljene formalistične vzorce ter še prej obrabljeno besedje.

Neponovljiva melodika, strnjena z drznimi simboli, je značilnost in privlačnost poezije Saše Vegrijeve. Ko je svojčas izšla njena pesniška zbirka Mesečni konj, so jo literarni teoretiki proglasili za mejnik v naši poeziji. Vegrijeva je sprva pripadala skupini Perspektivašev, a se je njena poezija presenetljivo razlikovala od sopotnikov, slavni pesnikov iz

POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO •

Samozadostni osrednji Slovenci

Pred kratkim smo brali v osrednjem slovenskem časniku članek o kulturnih revijah in o njihovem pomenu in vplivu. Omenjene so bile revije Sodobnost, Nova revija, Literatura in druge, ki so gotovo pomembne. Toda presenetilo je dejstvo, da revije, ki izhajajo ali so izhajale zunaj meja republike Slovenije, niso bile sploh omenjene. Kot da jih ni in da jih nikoli ni bilo. Ne Meddobje ne Most ne Zaliv ne druge. Toda ali ni tržaški Pahorjev Zaliv na primer bolj razburkal slovenske vode kakor Sodobnost v svojih skoraj sedemdesetih letih izhajanja? Seveda: kar je preko Fernetičev "ne registriramo." Tudi to smo že slišali.

Kondor

tistega kroga. Drugačna je od Zajčeve, Tauferjeve, Strniševe in Smoletove poetike. Enako samonikla je pesem Svetlane Makarovič, ki je v petdesetih letih objavljala v Naši sodobnosti, a je v naslednjem obdobju napisala poleg enkratnih mojstrov in tudi uspešne poetične drame skupaj z Gregorjem Strnišo. Makarovičeva niti tokrat ni prisotna v skupni knjigi poezij, ker takih pobud ne mara.

Koncem petdesetih let so v Naši sodobnosti objavljali tudi poezije Milene Merlakove, ki je po poroki z Levom Detelom odšla na Dunaj. Sodelovala je v tržaškem Mostu, v tržaški Mladiki ter v avstralskih in drugih zdomskih literarnih glasilih, kjer je marsikaj objavila Tržačanka Neva Rudolfova. Iz njene pesniške zbirke 1958. leta je izbrani niz lirskih pesmi. Bruna Marija Pertot je pripadala stalnim sodelavkam in sodelavcem Literarnih vaj. V petdesetih letih je bilo pri našem šolskem glasilu kar veliko nadebudnih pesnikov in pesnic, vztrajal pa je malo-kdo! Pertotovi se je posrečilo "obdržati navdih" vse do danes. V tej antologiji so njene pesmi iz zbirk Moja pomlad in Bodi pesem.

Zelo nežen lirski navdih je esenca poezije Neže Maurerjeve, medtem ko so iz Pesniškega lista Jolke Miličeve ponatisnili težko, dramatsko nabito poezijo.

Vsekakor so bile, kot smo že nakazali, slovenske

literarne revije zatočišče nemirnega ustvarjalnega duha. Veliko so objavile, še več zavrnile, toda ob njih in v njih so nastajale utehe slovensko čuteče poezije, tako pesnikov kot pesnic. Dolga desetletja ljubezni do pesnikovanja včasih dosežejo resnično natisnjeno objavo. Za veliko dela poplačan trud! To ni šala, je resničnost!

In prav v teh resničnostih se izrisujejo še večje resničnosti, doživete v človekovem trpljenju. Ko ga preživimo, se zapišejo besede, le včasih v obliki poezije. To je čutiti v navidez umirjeni otožnosti Marice Škorjanec ali Marije Goršetove. Škorjančeva opeva izginulo staro zeleno Slovenijo, Goršetova izginule iluzije o človečnosti. Alenka Glazerjeva se zanaša na simboliko prelepe morske pokrajine, zato se njena resnost uresničuje uravnoteženo.

Veliko nadrealizma, katerega razglas svetuje, naj bo "poet" prizanesljiv do zmot našega sveta, bomo našli v pestri motiviki Ifigenije Zagoričnikove in Aksinije Kermaunerjeve.

Med poezijo sedeminštiridesetih pesnic se razpenja ogromna pahljača različnih slogov in zanimivih poetik, različne pa so si tudi po umetniški vrednosti. Veliko je kitic, ki sledijo Gregorčičevi melodiki, veliko sanjavih vznesenosti, mnogo prisprodb spominja na Kosovelovo liriko, nič manj pa ni pretresljivih zgodb.

Literarni natečaj za najboljšo črtico OB 80-LETNICI NEDELJE

Ob svoji 80-letnici obstoja razpisuje koroški slovenski tednik Nedelja literarni natečaj za izvirne še neobjavljene črtice

Obseg: 21.000 ali 42.000 znakov oziroma 350 ali 700 vrstic · 60 znakov.

Nagrade:

PRVA NAGRADA 400.- EVROV

DRUGA NAGRADA 250.- EVROV

TRETJA NAGRADA 150.- EVROV

Objava: Najboljše črtice bodo objavljene v Nedelji v mesecih julija in avgusta namesto vsakoletnega romana.

Predsednik žirije: Janko Ferk

Rok oddaje: 30. aprila 2006

Napotki: Črtico je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih v formatu A4 na naslov: Nedelja, geslo: literarni natečaj, Viktringer Ring 26, 9020 Klagenfurt/Celovec. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Mogoče pa je črtico poslati tudi po elektronski pošti na naslov: redakcija@nedelja.at. Ta besedila bodo na uredništvu zašifrirana.

Informacije po telefonu: 0463/54587-3510 (Vincenc Gotthardt) ali po elektronski pošti: redakcija@nedelja.at

Antena

PREŠERNOVE PROSLAVE

V februarju se bodo po naših krajih zvrstile številne kulturne prireditve, posvečene slovenskemu kulturnemu prazniku in Prešernovemu dnevu. O njih bomo poročali v naslednji številki. Tokrat beležimo prvo teh prireditev, ki jo je priredilo SKD Barkovlje že v nedeljo, 29. januarja. Nastopili so otroci OŠ Finžgar s spevoigro Katarine Sokač Smrečica za medveva, ki jo je uglasbila Aleksandra Perrot. Recitirala sta Nastja Gherlani in Robert Mosetti. Priložnostno misel, ki jo je navezala na Prešerna in Gregorčiča, pa je podala prof. Lojzka Bratuž.

30 LET PO SMRTI

JOŽETA PETERLINA

Ob 30-letnici smrti Jožeta Peterlina se nameravata Slovenska prosveta in DSI spomniti svojega ustanovitelja s simpozijem, ki naj ga ovrednoti kot vzgojitelja, kulturnega delavca in gledališkega kritika.

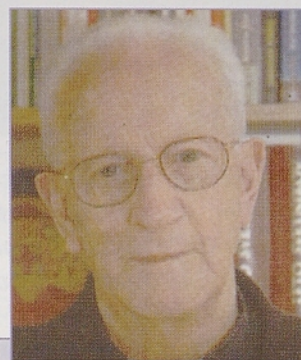
UMRL MILAN KOMAR

Iz Buenos Airesa je prišla vest, da je v Argentini umrl filozof Milan Komar. Rodil se je v Ljubljani leta 1921 v primorski begunski družini. Med vojno se je vključil v ilegalno politično delo ter se pridružil struji SLS za Goriško, ki jo je iz Rima vodil Janko Kralj. Po vojni se je izselil v Argentino, kjer se je kmalu uveljavil in postal profesor za filozofijo na buenosaireski univerzi. V Argentini je večkrat predaval na kulturnih večerih SKA in objavljaval v slovenskem zdomskem tisku. Najbolj znana je njegova knjiga Pot iz mrtvila (SKA 1965).

UMRL ING. JANKO KOŠIR

Tridesetega decembra 2005 je umrl agronom ing. Janko Košir, ki je dolgo let poučeval prirodopis na slovenskih šolah v Trstu. Je avtor načrta za ureditev spominskega parka bazoviških žrtev. Z ženo, ki je umrla le nekaj dni pred njim, sta pokopana v Gradežu.

UMRL ŠKOF JOŽE KVAS

V Ljubljani je po Božiču umrl pomožni ljubljanski škof Jože Kvas. Na ljubljanskih Žalah so se na zadnji dan minulega leta od njega poslovili vsi slovenski škofje.

DESETLETNICA NOVEGA GLASA

Pogled na udeležence proslave (levo) in govor Marka Tavčarja (desno, foto KROMA).

Tednik Novi glas je 26. januarja na odmevni slovesnosti v kongresni dvorani na Devinskem gradu proslavil desetletnico svojega izhajanja in šestdesetletnico slovenskega demokratičnega tiska v Italiji. Marko Tavčar je v slovesnem nagovoru prikazal to preteklost na političnem, kulturnem in verskem področju, še posebno pa je osvetlil združitev Katoliškega glasa in Novega lista, s katero se je začelo novo obdobje za slovensko publicistiko v zamejstvu.

Nadja Maganja

Tik pred odhodom Mladike v tiskarno je našo skupnost prizadela vest, da je po krajši bolezni umrla Nadja Maganja, znana javna delavka in publicistka, članica odbora Društva slovenskih izobražencev, aktivna tudi v gibanju Tigr ter v skupnosti San Egidio. Posebno blizu so ji bili problemi krajevne Cerkve. Sledove pušča tudi na političnem področju, saj je nekaj časa bila v pokrajinskem odboru Slovenske skupnosti, v katerem je vodila sekcijo za kulturo, en mandat pa je zastopala stranko v repentabskem občinskem svetu, več let je bila tudi v upravnem svetu Narodne in študijske knjižnice.

Do dela za našo širšo skupnost je prišla preko skavtske organizacije, ki ji je dala prvi zagon. Z mladimi se je ukvarjala tudi na šoli, kjer se je trudila, da bi svojim dijakom s študijem zgodovine vcepila občutek narodne istovetnosti. Predvsem jo je zanimala polpretekla zgodovina, v kateri je videla osnovni pogoj za spoznavanje sedanosti. V tem smislu tudi razumemo njeno diplomsko nalogo, v kateri se je ukvarjala z začetki slovenskega avtonomnega političnega gibanja v Trstu, kasneje pa je dragoceno delo nadaljevala v okviru Tigra, kjer je pomagala odkrivati sledove preteklih bojev za preživetje Slovencev v Italiji. Vrsto let je skrbela tudi za diskusijsko rubriko Žarišče v Primorskem dnevniku.

Prijatelji v Društvu slovenskih izobražencev jo bomo pogrešali tako v odboru kot spodbujevalko problemskih tem za ponedeljkova srečanja in za Drago kot tudi na samih večerih, ko je na diskusijah sodelovala z veliko vnemo in velikim čutom za reševanje manjšinskih zapletov.

Zbogom, Nadja in hvala za vse, kar si dobrega naredila za skupnost.

NOVA KNJIGA O ITALIJANSKIH TABORIŠČIH

V Palmanovi so konec januarja predstavili knjigo o italijanskih taboriščih za slovenske in hrvaške deportirance na vzhodni meji v letih 1942-43. Uredila sta jo Boris M. Gombač in Dario Matiussi.

ORSON WELLS IN TITO

Na mednarodnem simpoziju o Orsonu Wellsu v Vidmu so predstavili dokumentarec, po katerem naj bi veliki angleški režiser odigral pomembno vlogo pri zavezniškem odločanju za Tita ali Mihajloviča med drugo svetovno vojno. Wells je imel velik ugled in je leta 1943 napisal članek za New York Times, s katerim se je zavzel za podporo Titu in je tudi osebno poznal Churchilla. Kaže, da so njegovi javni in zasebni posegi bili odločilni. Orson Wells je močno cenil Titovo politično spretnost, a je poznal tudi temne strani njegove osebnosti. Kasneje ni skrival zgroženosti nad povojnimi pokoli Titovega režima.

Dr. E. Cevc in župnik L. Bassi v Roncu v Benečiji.

Umrl dr. Emilijan Cevc

V Ljubljani je 31. januarja umrl umetnosti zgodovinar dr. Emilijan Cevc. Rodil se je v Kamniku leta 1920. Bil je član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. V svojem dolgoletnem znanstvenem delu se je posvečal predvsem raziskavam srednjeveške umetnosti na Slovenskem. Užival je velik ugled tudi v mednarodnih znanstvenih krogih in je zato prejel tudi ugledna slovenska in mednarodna priznanja (Steletovo in Herderjevo nagrado). Rad je prihajal v

zamejstvo, kjer je imel prijatelje, in je z velikim veseljem obiskoval slovenske cerkvene spomenike v naši deželi (znamenite cerkvice v Benečiji). Z velikim zadoščenjem je na primer ugotovil obstoj gotske cerkvene abside v Porčinju. Ob nekem obisku v Benečiji je dejal: "Svet ima večje umetnine, toda te so naše, slovenske."

80 let Marjane Prepeluh

19. januarja je radijska igralka in režiserka ter ob enem umetniški vodja Radijskega odra Marjana Prepeluh praznovala svoj visok življenjski jubilej. Že več kot pol stoletja služi zlahtni slovenski besedi, saj je prvič stopila pred mikrofonski tržaškega radia daljnega leta 1952. Mladika ji bo v prihodnji številki posvetila daljši intervju.

ČE HOČE RASTI, TRST NE SME ZANEMARITI SVOJE SLOVENSKE "DUŠE"

Tako je dejal Boris Pahor, ko je kot častni gost spregovoril 23. januarja na predstavitvi kandidatov leve sredine za bližnje upravne volitve v Trstu. Govoril je o tržaških perspektivah v luči preteklosti, ki je bila tudi slovenska in se je zavzel za tako prihodnost, ki bo omogočila resnično vzajemno odpiranje med pripadniki obeh narodnih komponent mesta.

SPOŠTOVANJE MANJŠIN V NOVEM PRAVILNIKU DEŽELNEGA SVETA

S prvim februarjem 2006 je začel veljati novi pravilnik deželnega sveta. Slovenci, Furlani in Nemci na zasedanjih lahko odslej uporabljajo svoj jezik. Medtem se je začel postopek za sprejem zakona, ki bo urejal odnose med deželno ustanovo in manjšino.

Dobri dve leti po Trbižu se je tudi občina Naborjet-Ovčja vas odločila, da v duhu spoštovanja manjšin odpre okence za večjezično poslovanje s prebivalstvom. Kanalska dolina, ki je najbolj oddaljena od večjih centrov v deželi, tako prva v praksi spoštuje večjezičnost in multikulturnost svojega prebivalstva.

Občni zbori

Kar nekaj naših društev in organizacij je v zadnjem času imelo svoje redne letne občne zборе. Tako je krovna organizacija (Svet slovenskih organizacij) imela svoj občni zbor sredi decembra lanskega leta. Na njem so izvolili novega predsednika dr. Draga Štoko. Svoje organe so obnovili tudi Slovenski kulturni klub in MOSP (Mladi v odkrivanju skupnih poti), to sta mladinski organizaciji, ki delujeta v središču mesta Trst, in Slovenska prosveta.

Novoletno srečanje v Tinjah

Udeleženci Knjižnih presoj (levo) in pogled v dvorano med predavanjem Sergija Pahorja (desno).

Združenje katoliških izobražencev iz Celovca je tudi letos organiziralo tradicionalno novoletno srečanje v Domu Sodalitas v Tinjah. Na letošnjem srečanju na temo Smo še en narod? so sodelovali izseljenski duhovnik Janez Pucelj, baritonist Marko Fink, predsednik Društva slovenskih izobražencev v Trstu Sergij Pahor, publicist Peter Kovačič Peršin in prof. Jože Wakounig.

Društvo slovenskih izobražencev v novem letu

Edi Filipčič in Gvido Komar (levo) o tržaškem pristanišču; prof. Giuseppe Fornasari in Tomaž Simčič (desno) o slovenski kulturi na Goriškem.

Po božičnih in novoletnih počitnicah je Društvo slovenskih izobražencev v Trstu ponovno oživilo Peterlinovo dvorano in nadaljevalo svojo redno zimsko sezono kulturnega in družabnega delovanja. Prvi sestanek društva je bil v ponedeljek, 9. januarja, ko so predstavili zanimivo knjigo Guida Komarja "Tržaško pristanišče in sodobni blagovni promet." Knjigo, ki je tik pred Božičem izšla pri tržaški založbi Mladika, je predstavil podjetnik Edvard Filipčič. Naslednji ponedeljek, 16. januarja, so v društvu predstavili dve zanimivi italijanski knjigi o slovenski kulturi in zgodovini. Obe knjigi, o slovenski kulturi na Goriškem in o pokristjanjenju Slovanov med VI. in IX. stoletjem, je izdal Inštitut za družbeno in versko zgodovino v Gorici. Knjigi sta predstavila profesorja Tomaž Simčič in Giuseppe Fornasari. V ponedeljek, 23. januarja, je v društvu predaval popotnik Bruno Križman. Svojemu predavanju, ki ga je opremil z diapozitivi, je dal naslov "Veter Patagonije". Zadnji ponedeljek v januarju je DSI posvetilo slovenskim znamkam. Ob odprtju razstave celotne zbirke slovenskih znamk, sta govorila filatelista Vinko Čeligoj in Josip Bajc, ki je tudi poslanec v slovenskem državnem zboru.

Društvo slovenskih izobražencev vabi na svoje redne ponedeljkove večere v Peterlinovi dvorani vsak teden še vse do junija.

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA V LJUBLJANI

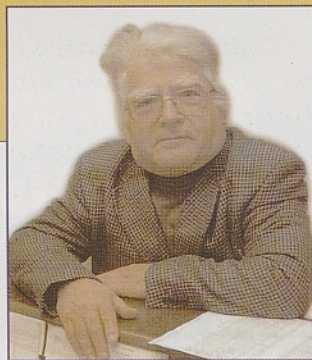
Po večkratnih selitvah se je Celjska Mohorjeva družba z Resljeve ceste v Ljubljani preselila na Nazorjevo ulico, v prostore, ki jih je frančiškanski samostan dobil vrnjene v denacionalizacijskem postopku. Tja se je preselila tudi knjigarna, ki je bila na Poljanski cesti.

TRST IZGUBLJA SVOJE SIMBOLE

Eden zadnjih simbolov tržaške preteklosti je dobesedno izginil. Tržaški Lloyd, z uradnim nazivom Lloyd Triestino, ki je pomenil neko simbolno kontinuiteto s slavnim Avstrijskim Lloydom, je dokončno izbrisan. Tajvanski lastniki so ga preimenovali v Italia Marittima.

Tischlerjeva nagrada Jožetu Ropitzu

V Slomškovem domu v Celovcu so v petek, 20. januarja, podelili letošnjo Tischlerjevo nagrado skladatelju prof. Jožetu Ropitzu. Nagrado podeljujeta vsako leto Narodni svet koroških Slovencev in Krščanska kulturna zveza v Celovcu. Ropitzu so letošnjo 27. nagrado podelili za dolgoletno pedagoško in ustvarjalno delo. Vrsto let vodi koroški mešani zbor Jacobus Gallus. Kot duhovnik je poučeval verouk, njegova velika ljubezen pa je glasba, kateri se je posvečal vse življenje.

Umrl Franc Zlobec

V Trstu je konec januarja umrl slovenski duhovnik Franc Zlobec, star 93 let. Rodil se je v Ponikvah na Krasu. V duhovnika je bil posvečen julija 1939 v Trstu. Služboval je v raznih krajih tržaško koprskе škofije. Leta 1949 je bil v Kopru obsojen na prisilno delo. Zato je oktobra 1949 prišel v Trst. Leta 1966 se je umaknil v privatno življenje. Vneto je pospeševal molitev rožnega venca. Zaradi svoje privrženosti slovenstvu (izšel je iz šole Virgila Ščeka) je bil v sporu s škofom Santinom.

NAŠA ZELIŠČA

Pri tržaški založbi Transalpina je v slovenski in italijanski inačici izšla knjiga o kraških zeliščih v ljudski tradiciji *Beri, beri rožmarin zeleni* Vesne Guštin Grilanc. Poleg opisov rastlin je navedena tudi njihova uporabnost v ljudskem zdravilstvu, veliko pozornost pa je avtorica posvetila tudi kuharskim receptom.

JELKO KACIN NA OBISKU V TRSTU

V začetku leta je bil na obisku pri obeh krovnih organizacijah v Trstu evropski poslanec in predsednik LDS Jelko Kacin. Na obisku sta ga spremljala gospoda Bogo Samsa in Boris Mihalič.

Krovni organizaciji pa bosta konec marca obiskali Bruxelles.

BOŽIČNI KONCERTI

foto KROMA

foto KROMA

Božični koncert v tržaški stolnici sv. Justa v organizaciji Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta.

Tudi letošnji božični prazniki so bili v znamenju božičnih koncertov. Ti so se letos zvrstili po številnih slovenskih cerkvah v mestih in okolici. Združenje cerkvenih pevskih zborov v Gorici je koncert priredilo v goriški stolnici na Štefanovo, openski zbori pa so priredili božični koncert s skladbami Ubalda Vrabca na sam božični dan. 22. decembra je zbor Hrast iz Doberdoba priredil božični koncert v spomin na tridesetletnico smrti slikarja Toneta Kralja, ki je poslikal cerkev v Pevmi. Prav v tej cerkvi sta nastopila tako mešani zbor Hrast kakor tudi Akademski zbor iz Maribora. Zveza cerkvenih pevskih zborov s Tržaškega pa je priredila Božični koncert v stolnici sv. Justa v nedeljo, 15. januarja. Koncert z Vrabčevimi skladbami in priredbami so oblikovali otroški in mladinski zbor Vesela pomlad, Dekliški pevski zbor Kraški slavček, Mešani zbor Mačkolje in Cerkveni pevski zbor sv. Jernej. Zbore so vodili Mira Fabjan, Andreja Štucin in Janko Ban. Tudi v cerkvi v Rojanu je bil v soboto, 14. januarja koncert, ki so ga oblikovali Rojanski cerkveni pevski zbor, Mešani mladinski pevski zbor Trst in Otroški pevski zbor Glasbene matice. Niz številnih božičnih koncertov, ki jih tu ne moremo vseh naštet, je zaključil APZ Tone Tomšič iz Ljubljane s svojim nastopom v Bazovici v nedeljo, 22. januarja.

Versko življenje Slovencev v Švici in Liechtensteinu (V. del)

Slovenska katoliška misija v Zürichu že veliko let izdaja glasilo "Kažipot, v katerem gospod župnik objavlja novice iz bogoslužnega koledarja, datum in urnik slovenskih maš, obvestila slovenskih kulturnih in drugih prireditelj, ki jih organizira slovenska misija kakor tudi slovenska društva na tem območju. Leta 1998 je izšlo dvanajst števil. V peti številki je objavljen pregled udeležbe slovenskih vernikov pri slovenskih svetih mašah, ki ga ponatiskujemo:

UDELEŽBA PRI SLOVENSKI SV. MAŠI - PRVO TROMESEČJE 1998			
kraj	največ	najmanj	povprečje
AMRISWIL	89	41	56
BASEL	40	13	23
BERN	39	29	33
BIRR	24	20	22
OLTEN	23	13	17
RÜTI-TANIN/ZH	140	35	71
ST. GALLEN	29		
SCHAAN/FL	36	25	30
SOLOTHURN	21	15	17
WINTERHUR	38	24	32
ZÜRICH-GÜTHIRT	72	33	41
ZÜRICH-KAPUZINERHEIM	38	18	25

Zelo odmevna je bila Prešernova proslava v soboto, 6. februarja 1999. Ob 150-letnici Prešernove smrti je proslava potekala pod pokroviteljstvom veleposlaništva Republike Slovenije v Švici v veliki dvorani Univerze v Bernu.

O Prešernovi proslavi je aprilska številka "Naše luči" iz leta 1999 objavila dolg članek, ki ga je napisal župnik slovenske misije p. Robert Podgoršek. Poglejmo, kaj je župnik napisal: "Letošnji Prešernov dan ni razgibal samo slovenskih rojakov v Švici in Kneževini Lihtenštajn ter iz Vorarlberga v Avstriji, temveč je odmeval tudi v matični domovini. Čeprav je praznovanje dneva slovenske kulture sicer v domeni slovenske misije, je letos potekalo pod pokroviteljstvom Veleposlaništva Republike Slovenije v Bernu. Po prizadevanju veleposlanika dr. Buseja, ki je pridobil za sodelovanje predsednike vseh slovenskih društev, se nas je zbralo v veliki avli bernske univerze na praznovanju toliko slovenskih rojakov kot še nikoli. Našteli smo ji 340. Prvič, da so bili zastopani rojaki iz nemškega, francoskega in italijanskega de-

la Švice, iz Kneževine Lihtenštajn in avstrijskega Vorarlberga pa tudi iz Francije. Kulturni program je pripravila in izvedla skupnost učiteljev dopolnilnega pouka slovenskega jezika in kulture z učenci. Pozdravne nagovore so imeli dr. Buser, predsednik državnega zbora Republike Slovenije Janez Podobnik in Mihaela Logar, državna sekretarka Urada Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu. Recital slovenskih sonetov od Prešerna do danes je obsegal izbor dvanajstih slovenskih sonetov in izzvenel v Magistrale še v nemškem, francoskem in italijanskem jeziku, za vse druge pa v esperantu. Program je spremljala harfistka mag. Valentina Hrobat. Sledil je koncertni nastop Goriškega okteta iz Nove Gorice, ki je zapel umetne in ljudske pesmi evropskih narodov ter slovenske domoljubne pesmi. Po končani prireditvi in pogostitvi na univerzi sem ob navzočnosti visokih gostov iz domovine ter predstavnikov slovenskih rojakov blagoslovil nov prostor na veleposlaništvu, ki bo namenjen tudi srečevanju in druženju slovenskih rojakov. Ljubljanski "Dnevnik" je v torek, 9. februarja 1999, objavil članek novinarja Tonija Petrica s pompoznim naslovom "Maša na ambasadi" in napovedal diplomatski škandal. Piše o presečenju in strmenju gostov, ki jih je na ambasadi namesto pogostitve čakala maša, o meni, ki sem se sprva nekoliko upiral zaradi veliko napisane besede "vrag" v Prešernovem verzu, ki je bil izpisan na steni nad improviziranim oltarjem, češ da pod to besedo težko mašujem, a sem se na koncu uklonil. Sploh je članek poln laži in zavajanja. Sprožil je nesluteno medijsko vojno. Na novinarski konferenci, ki so ji prisostvovali številni novinarji, je še isti dan vodja službe za stike z javnostjo pri Ministrstvu za zunanje zadeve g. Branko Zupanc potem korektno seznanil navzoče z dogajanjem in zatrdil, da dogodek ni v nasprotju ne s slovensko ustavo ne z mednarodnimi konvencijami o diplomatski službi."

Prešernov dan v Naši Luči.

(dalje)

za smeh in dobro voljo

“Zakaj Boga vsak dan prosimo za kruh?” je vprašal učitelj verouka.

“Zato, da imamo vsak dan svežega!” se je oglasila Milenca.

“Kam pa kam?”

“V lekarno.”

“V lekarno? Zakaj?”

“Da mi dajo nekaj za glavo.”

“Mislim, da za njo ne boš dobil prav veliko.”

- Si slišal, kakšno srečo je pri gobarjenju imel Nande?

- Ne, nisem. Kakšno pa?

- Nabral je polno košaro jurčkov in še ženo je izgubil v gozdu.

- Marko, povej mi, kaj pomeni, če na šolskem posloplju 25. junija vihra slovenska zastava?

- Da piha veter, gospod učitelj.

-Le korajžno! Vaša dieta torej je: jejte vse tisto, kar vam ni všeč.

- Dragica, kdaj si prvič občutila, da me ljubiš?

- Takrat, ko so ti v gostilni dopovedovali, da si idiot.

listnica uprave

DAROVI V TISKOVNI SKLAD:

Kertel Stojan, New York, ZDA - 51,51 €; Godnik Rosa, Nabrežina - 6,00 €; Kralj Ivo, Nabrežina - 2,00 €; Markuža Silvana, Nabrežina - 26,00 €; Pertot Rožica, Nabrežina - 26,00 €; Šemec Darka, Nabrežina - 6,00 €; Kralj Ema, Bazovica - 1,00 €; Krevatin Patrizia, Bazovica - 6,00 €; Mužina Aleksander, Bazovica - 1,00 €; Škabar Ema, Bazovica - 1,00 €; Škerlj G. Žarko, Bazovica - 6,00 €; Cibic Marjetica, Kontovel - 6,00 €; Černic Ninko, Doberdob - 6,00 €; Breclj Marija, Devin - 6,00 €; Bernhardt Edi, Dutovlje, Slovenija - 5,00 €; Čotar Mariika In Danijel, Gorica - 6,00 €; Devetak Emil, Gorica - 16,00 €; Kosič Andrej, Gorica - 6,00 €; Kranner Dr. Martin, Gorica - 11,00 €; Perat Mariza, Gorica - 1,00 €; Frančeski Valentin, Izola, Slovenija - 15,00 €; Nikolič Ludmila, Maisons, Francija - 10,00 €; Grum Janez, Milwaukee, ZDA - 18,61 €; Menchak Frank, Milwaukee, ZDA - 10,43 €; Gruđen Pepi, Tržič - 6,00 €; Bitežnik Ines in Jože, Repen - 20,00 €; Zlobec Paolo, Milje - 6,00 €; Ložar Karl, Ontario, Kanada - 20,00 €; Hrovatin, Opčine - 6,00 €; Malalan Nadja, Opčine - 6,00 €; Starc Jože, Opčine - 6,00 €; Štoka Dr. Drago, Opčine - 6,00 €; Štoka Marija, Opčine - 16,00 €; Suha-

dolc Peter, Opčine - 5,00 €; Valenčič Livij, Opčine - 6,00 €; Elsbacher Maria, Pagnacco - 11,00 €; Štefančič Anica, Križ - 6,00 €; Di Battista Roman, Števerjan - 1,00 €; Hlede Alojz, Števerjan - 6,00 €; Žniderčič Mimica, Števerjan - 6,00 €; Černic Benjamin, Sovodnje - 6,00 €; Devetak Remo, Sovodnje - 6,00 €; Žgavec Marija, Sovodnje - 6,00 €; Auber Margherita, Zgonik - 1,00 €; Košuta Edvard, Sesljan - 12,00 €; Marc Ignacij in Živka, Sesljan - 6,00 €; Pipan Robert, Sesljan - 6,00 €; Semolič Zora In Lojze, Sesljan - 6,00 €; Terčon Antek, Sesljan - 26,00 €; Terčon Božena, Sesljan - 1,00 €; Žužek Alfonz, Sesljan - 1,00 €; Terčon Marinka, Solkan, Slovenija - 25,00 €; Preschern Simon, Trbiž - 26,00 €; Canciani Boži, Trst - 6,00 €; Cergol Aleksander, Trst - 16,00 €; Debelis Lojze, Trst - 6,00 €; Dolhar, Trst - 1,00 €; Germani Edoardo, Trst - 6,00 €; Kos Marko, Trst - 6,00 €; Levak Dr. Xenia, Trst - 6,00 €; N.N., Trst - 26,00 €; Prukar Marija, Trst - 16,00 €; Šolske Sestre pri Sv. Ivanu, Trst - 1,00 €; Srebotnjak Irena, Trst - 6,00 €; Štrancar Julka, Trst - 6,00 €; Ukmar Floriano, Trst - 11,00 €; Zlobec Dario, Trst - 138,00 €; Beorchia Giovanni, Vercelli - 16,00 €; Burjes Lojze, Wickliffe, ZDA - 26,71 €.

DAROVI V SPOMIN:

V spomin na prof. Martina Jevnikarja darujeta Zorka in Hilarij Rolih 50,00 € za Mladiko.

V spomina na g.po Pino Španger vd. Pertot daruje Gianina Gerlitz 25,00 € za Mladiko.

V spomina na g.po Pino Španger vd. Pertot daruje Dolores Smith 25,00 € za Mladiko.

V spomina na g.po Pino Španger vd. Pertot daruje Družba Hilarija Rolih, George G. Sharp, Inc. 150,00 € za Mladiko.

V spomin na pokojnega prof. Maksa Šaha daruje Jelka Terčon 25,00 € za Mladiko.

V spomin na prof. Nadio Maganja darujeta Diomira in Drago Bajc 50,00 € za Mladiko.

V sopmin na stare starše Marijo in Kristjana ob obletnicah smrti daruje M. K. 26,00 € za Mladiko.

V spomin na sestro Pavlo Rijavec daruje Kati Rijavec Burjes 42,48 € za Mladiko.

V spomin na Nadjo Maganja daruje H. P. 50,00 € za Društvo slovenskih izobražencev.

Družina Cerkvenik daruje 100,00 € za Slovensko prosveto.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujemo.

NOVOSTI *M*založbe MLAD

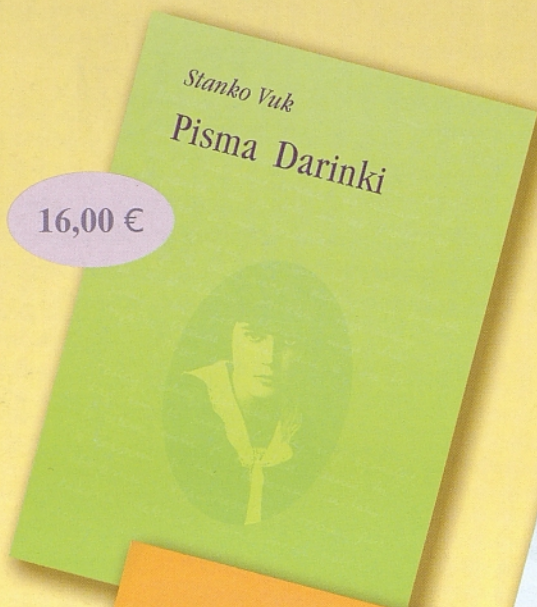
DS

II 117 986 2006

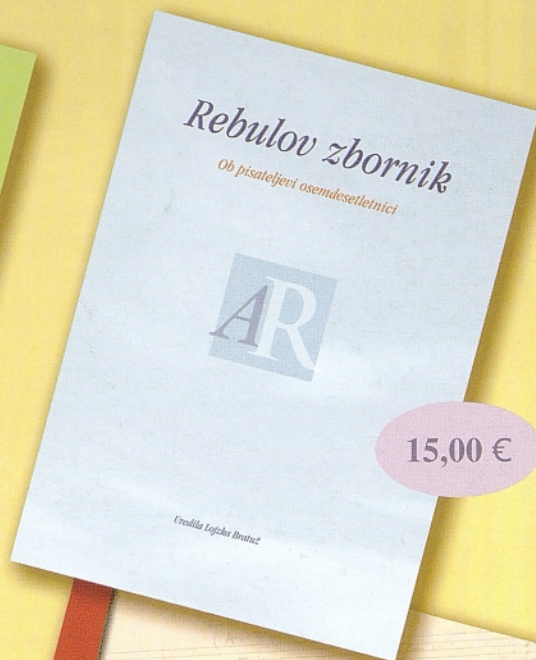

920061387,1

COBISS

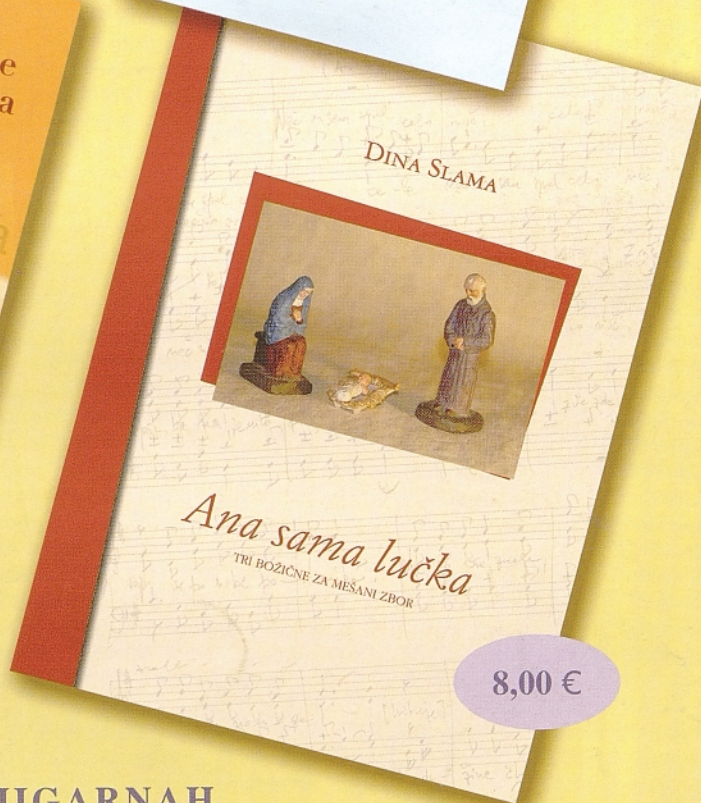
16,00 €

15,00 €

16,00 €

8,00 €

NA RAZPOLAGO
V SLOVENSКИH KNJIGARNAH
IN NA UPRAVI:

MLADIKA

Trst, ulica Donizetti 3, I-34133

tel. 040-370846 • fax 040-633307 • e-mail: urednistvo@mladika.com